

Makale Gelişi:
16.11.2025
Makale Kabulü:
25.12.2025

Araştırma
Makalesi

Uluslararası Siyaset Dergisi

U S J o u r n a l

AVRUPA BİRLİĞİ'NİN BATI BALKANLARDAKİ ÇIKAR ALGILAMALARI

Doç. Dr. Halis Ayhan
Kırıkkale Üniversitesi
İktisadi İdari Bilimler Fakültesi
Uluslararası İlişkiler Bölümü
Öğretim Üyesi
halisayhan@kku.edu.tr
ID 0000-0002-7188-585X

ÖZET

Avrupa Birliği (AB), Batı Balkanlarda stratejik çıkarlara sahiptir. Öncelikle, Balkan halklarını/ülkelerini kendisi ile aynı iktisadi, siyasi, hukuki, askerî ve kültürel normlara getirerek kendi çıkar alanını genişletmeyi hedeflemektedir. Yine sığınmacı akını, kaçakçılık, uyuşturucu gibi güvenlik sorunlarını AB içlerine gelmeden durdurmak istemektedir. Bu yaklaşım, AB'nin Balkanları 'dış güvenlik kuşağı' olarak görmesi ile ilgilidir. Bölge ülkelerinin nüfusu, pazar potansiyeli ve enerji güvenliği açısından önemi de AB'nin ilgisini çeken diğer unsurlardır. Batı Balkan ülkelerinin AB'ye katkısı, maddi unsurlardan çok jeopolitik düzeyde gerçekleşmektedir. AB'nin bölge ülkeleri üzerindeki cazibesinin gücü, Birliğin çıkarlarını hayata geçirmesini kolaylaştıran en önemli etkidir. Zira AB, Balkan ülkeleri için bir cazibe merkezi konumundadır. Normatif bir güç olarak Birlik, Balkanlarda aynı zamanda dönüştürücü bir etkiye sahiptir. Temelde mali unsurlardan kaynaklanan bu etki, nispeten daha az gelişmiş Balkan ülkelerinin AB politikalarına uyum sağlama zorunluluğuna yol açmaktadır. AB'nin Katılım Öncesi Yardım Aracı (IPA), Balkan ülkelerinin AB standartlarına yakınsamasını sağlamaktadır. Çalışmanın temel varsayımı, AB'nin bu ilişkiden daha fazla çıkar elde ettiğidir. Peki AB, Batı Balkan ülkelerini neden desteklemekte ve bu ülkeler için kaynak ayırmaktadır? Yaptığı yatırımlar karşılığında bölgeden beklentileri nelerdir? Tümdengelim yöntemiyle yapılan bu çalışmada, AB'nin Batı Balkanlardaki stratejik hedeflerinin çoğuna ulaştığı ve bunun da Birliğin kurumsal yapısının gücünden kaynaklandığı sonucuna varılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Balkanlar, Avrupa Birliği ve Balkanlar, Avrupa güvenliği, Enerji, Sığınmacı.

Atıf Bilgisi: Halis Ayhan, "Avrupa Birliği'nin Batı Balkanlardaki Çıkar Algılamaları," *Uluslararası Siyaset Dergisi* 3, sayı 2 (2025): 153-182.

Çıkar Çatışması Beyanı:
Etik Kurul Onayı:
Finansal Destek Beyanı:
Yazar Katkı Beyanı:

Yazar çıkar çatışması beyan etmemiştir.
Yazar etik kurulu onayı gerekmediğini beyan etmiştir.
Yazarlar finansal destek almadıklarını beyan etmiştir.
1. yazar %100.

Article Received:
16.11.2025
Article Accepted:
25.12.2025

Research Article

Uluslararası Siyaset Dergisi

U S J o u r n a l

THE EUROPEAN UNION'S PERCEPTIONS OF INTEREST IN THE WESTERN BALKANS

ABSTRACT

The European Union (EU) has strategic interests in the Western Balkans. Primarily, it aims to expand its sphere of influence by bringing Balkan peoples/countries to the same economic, political, legal, military, and cultural norms as itself. Furthermore, it seeks to prevent security issues such as refugee influx, smuggling, and drugs from entering EU territories. This approach is related to the EU viewing the Balkans as an 'external security belt'. The population of the region's countries, their market potential, and their importance in terms of energy security are other factors that attract the EU's interest. The contribution of Western Balkan countries to the EU occurs more at the geopolitical level than through material elements. The strength of the EU's appeal over the region's countries is the most important factor facilitating the realization of the Union's interests. Indeed, the EU is positioned as a center of attraction for Balkan countries. As a normative power, the Union simultaneously has a transformative effect in the Balkans. This effect, stemming primarily from financial elements, leads to the necessity for relatively less developed Balkan countries to align with EU policies. The EU's Instrument for Pre-Accession Assistance (IPA) ensures that Balkan countries converge with EU standards. The study's basic assumption is that the EU derives more benefit from this relationship. But why does the EU support Western Balkan countries and allocate resources for these countries? What are its expectations from the region in return for its investments? In this study conducted using the deductive method, it has been concluded that the EU has achieved most of its strategic objectives in the Western Balkans, and this stems from the strength of the Union's institutional structure.

Key Words: Balkans, European Union and Balkans, Europe security, Energy, Asylum seeker.

To Cite: Halis Ayhan, "Avrupa Birliği'nin Batı Balkanlardaki Çıkar Algılamaları," *Uluslararası Siyaset Dergisi / US Journal* 3 no. 2 (2025): 153-182.

Conflict of Interest Statement:

Author declared no conflict of interest.

Ethics Committee Approval:

Author declared article does not require ethics committee approval.

Financial Support Statement:

Authors declared that there was no financial support.

Author(s) contribution Statement:

1th author 100%.

Giriş

Ulusal çıkar kavramı, devletlerin etkileşimleri bağlamında değerlendirildiğinde, *varlık nedeni* ve güçler dengesi kavramlarına katkı yapıcı bir özelliktedir. Devlet adamlarının sözlerinin değeri azalabilir; ancak *çıkara* eskimez. Bu nedendir ki H. Rohan’a göre, ‘çıkara asla başarısız olmaz’.¹

Uluslararası ilişkiler tarihine bakıldığında, *çıkara*n hep belirgin amaç olduğu görülür. Örn. Emeric Cruce, uluslararası etkileşimi, aralarında uyum bulunan akılcı bireyler (çıkara için uğraşan tüccarlar gibi) arası ilişkiler olarak değerlendirmiştir. Hugo Grotius’a göre, anarşik uluslararası ortamın düzelmesi, mantık, ortak çıkarlar ve barışçı ilişkiler temelindeki bir uluslararası hukuk ile mümkündür.²

Uluslararası İlişkiler kuramlarında çıkar, başattır. Gerçekçilerin temel kavramı çıkardır. Onlar, uluslararası ilişkileri neredeyse tamamen devletler arası çıkar ve güç mücadelesinden ibaret sayarlar. Bu itibardır ki askerî stratejiye, ulusal güç unsurlarına ve ulusal çıkarların doğasına odaklanırlar.³ Gerçekçilere göre güç, devletlerin en yüce değeridir, çünkü devletler ulusal çıkarlarını gözetmelidir. En büyük ulusal çıkar da devletin sahip olduğu gücü artırmaktır.⁴

İdealistler ise devletin çıkarı ile uluslararası toplumun çıkarının örtüştüğünü sav etmektedirler. Onlara göre bir ‘çıklar uyumu’ söz konusudur ki bu, kendi çıkarını elde etmeye çalışan devletin aynı zamanda uluslararası toplumun çıkarına da çalıştığı varsayımına dayanmaktadır. Fakat Edward H. Carr bunu eleştirmektedir: Çünkü ‘çıklar uyumu’nu İdealistlerin kendi çıkarlarını dünyanın geri kalanına kabul ettirmek için bilinçli veya bilinçsiz bir şekilde sarf ettikleri bir söylem olarak görmektedir.⁵ Dolayısıyla devletlerin bu söylemi pek çok zaman, çıkarlarını azamileştirme çabalarını gizlemeye dönük özünde gayri ahlaki olan bir söylemdir.

Örgütlü Yönetim Gücü yaklaşımımıza göre, iyi örgütlenenlerin, örgütlenmeyenleri ve/ya daha kötü/az örgütlenenleri yönetme olasılığı yüksektir. Bu yönetimde zenginleşme/çıkara, karşılıklı olmakla birlikte daha çok örgütlü yönetici güç lehinedir. Örgütlü yönetici ile yönetilen arasındaki ilişki rızayla kurulmaktadır. Yönetilenin, yönetenin idaresine girme rızası isteklerden ve zorunluluklardan kaynaklanır. İstekler arasında zenginleşme ve güçlü yöneticinin yanında yer alarak siyasi erk ve itibar sahibi olma en belirgin olanlarıdır. Bu ilişki neticesinde her ikisi de büyük oranda gerçekleşir. Yönetileni ilişkiye yönelten en temel siyasi zorunluluk ise tehdit algılamasıdır. Uluslararası ve bölgesel düzeydeki tehditler, özellikle ülkesel bütünlüğe yönelik olduklarında, örgütsel yöneticinin ağını genişletici bir işlev yapmaktadır. AB ile Batı Balkanlar ülkelerinin ilişkisi bu türdendir. AB, güçlü yönetim ağı sayesinde nispeten fakir ve küçüklüğünden dolayı güçsüz Batı Balkan ülkelerinin yöneticisi konumunda olup, Batı Balkan ülkeleri de bu yönetim ağına (zorunlu) rızalarıyla dahil olmaktadır. AB’nin talep ettiği pek çok reformu yerine getirmeleri bu sebeptendir.

Çıkara, AB’nin hem iç hem de dış ilişkilerinin merkezinde olmanın yanında ereklerine erişimin de anahtar kavramıdır. İçeride, Birlik-üye devlet ilişkisi AB kurumları eksenli yürümektedir. Komisyon gerek Birliği gerekse üye devletleri etkileyecek yasal süreci başlatma tekeline sahiptir. Bu itibarla başta Komisyon olmak üzere Birlik kurumları üzerinde çıkarların ilerletilmesini sağlayan devlet, şirket vb. lobi uğraşları yoğunudur. Karşı bir fayda olarak Birlik

¹ Torbjørn L. Knutsen, *Uluslararası İlişkiler Teorisi Tarihi* (İstanbul: Açılım Kitap, 2006), 151.

² Mustafa Aydın, “Uluslararası İlişkilerde Yaklaşım, Teori ve Analiz,” *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi* 51, sayı 1 (1996): 87.

³ Aydın, “Uluslararası İlişkilerde Yaklaşım, Teori ve Analiz,” 93.

⁴ Quincy Wright, “Realism and Idealism in International Politics,” *World Politics* 5, no. 1 (October 1952): 122.; Kenneth N. Waltz, *İnsan, Devlet ve Savaş: Teorik Bir Analiz*, çev. Enver Bozkurt, Selim Kanat, Serhan Yalçınar (Ankara: Asil Yayın, 2009), 36.

⁵ Tayyar Arı, *Uluslararası İlişkiler Teorileri*, gözden geçirilmiş 2. baskı (Bursa: Alfa Yayınları, 2002), 186.

kurumları da çıkar lobilerinden yararlanır. Örn. Komisyon, lobilerin uğraşlarını teşvik etmiş, Danışma Altkurullarında lobilerin temsilcilerinin yer alması ve sayısının artmasıyla zamanla kendi bünyesinde uzman istihdam etmek yerine lobilerin bilgi ve tecrübelerinden istifade etmiştir.⁶ Dolayısıyla Birlik kurumları da çıkar temelli bir süreç izler. Birliğin (ve kurumlarının) bu süreçlerinin/kazanımlarının bariz göstergesi, AB kurucu ve derinleşme antlaşmalarının Birlik kurumlarının yetkisini sürekli artıran antlaşmalar olmasıdır. Bu sayede Birlik, öncelikle üye devletlerine karşı güçlenerek çıkar elde etmiştir.

Avrupa'nın/AB'nin yeniden uluslararası güç olma gayesiyle kurulması, onun, dış çıkarını ifade etmektedir. Bununla birlikte "dış/uluslararası dünya"nın anlamı öncelikle Avrupa olmuştur. Yani AB'nin (esasen başat devletlerin) önceliği Avrupa'yı yönetmektir. Bu kıtada bir alt coğrafi bölge olarak Balkanlar, AB'nin "çıkar" çemberinin içerisinde yer almaktadır.

Makale, AB'nin Batı Balkanlar'a yönelik artan ilgisinin nedenlerini ortaya çıkarmayı amaçlamaktadır. Avrupa Birliği, Balkanlarla neden yakından ilgilenmektedir? Batı Balkan ülkelerinin genelinde gelir seviyesi ile temel hak ve özgürlüklere saygı düzeyi oldukça düşüktür. Sorunsal ise kendisine iktisaden yük olacak olmasına rağmen, AB'nin Batı Balkan ülkelerini neden parasal olarak desteklediği ve onları üyelik sürecinde tutmak istediğidir. AB'nin Batı Balkanlara yönelik siyasetlerinin resmî amacı barışı, istikrarı ve iktisadi kalkınmayı teşvik etmektir.⁷ Fakat gerçek, çıkardır. AB, AB üyesi devletler ve Batı Balkan ülkeleri arasında bir çıkarlar uyumu ve kazan-kazan ilişkisi söz konusudur. Bu da karşılıklı bağımlılığı doğurmaktadır.

Batı Balkan ülkelerinin hangileri olduğuna ilişkin sınırlama farklıdır. AB'ye göre, Batı Balkan ülkeleri Arnavutluk, Bosna Hersek (BH), Karadağ, Kosova, Makedonya⁸ ve Sırbistan'dır. AB'nin Batı Balkanlardaki çıkarları esas itibarıyla şunlardır:

1. Balkanları Dönüştürmek

Hans Morgenthau'ya göre yayılcılığın üç yöntemi vardır: Askerî, iktisadi ve kültürel yayılcılık.⁹ Batı -AB ve özellikle Amerika Birleşik Devletleri (ABD)- *Burger King*, *Popeyes*, kola, neskafe vb. araçlarla bir yandan damak tadını dünyaya yayarken (kültürel yayılcılık) bir yandan da teknolojiye-pazarlama ağına ve sermayeye vb. sahip şirketleri (iktisadi yayılcılık), siyasi ve askerî gücü ile uluslararası üstünlüğünü pekiştirmekte ve/veya sürdürmektedir. Nitekim küreselleşme, Batı'nın dünyayı kendine benzetmesinin bir aracıdır.

AB, Balkanları 'kendileştirmek, Batı Avrupalı gibi yapmak' istemektedir. Böylece hukuken, iktisaden ve kültürel olarak orada (Balkanlarda) yaşamayı kolaylaştırma isteğindedir. Çünkü AB'nin Batı Balkan ülkelerinden yapmalarını istedikleri şey, Birlik *müktesebatına* uymasındır. En bariz olarak, AB'nin kurduğu Ulaşım ve Enerji topluluklarının amacı, AB iç enerji ve ulaşım piyasası kural ve ilkelerini, yasal olarak bağlayıcı bir çerçevede Batı Balkan ülkelerine genişletmektir.¹⁰ Batı Balkanları Avrupalılaştırma amacını ortaklık anlaşmalarıyla ve bu

⁶ Ahmet Arabacı, "Avrupa Birliği'nde Çıkar Temsilinin Gelişimi", *Uluslararası İlişkiler* 5, sayı 17 (Bahar 2008): 85.

⁷ Andre De Munter, "The Western Balkans", Nisan 2025, Erişim tarihi: 14 Kasım 2025, https://www.europarl.europa.eu/ftu/pdf/en/FTU_5.5.2.pdf.

⁸ Çalışmada, resmî adı olan "Kuzey Makedonya" yerine yalnızca "Makedonya" ifadesinin kullanılmasının iki sebebi vardır: 1. "Kuzey" sıfatı Yunanistan'ın zorlamasıyla eklendiğinden Yunan savları doğrultusunda hareket edilmemesi, 2. Makedon Cumhurbaşkanı'nın bile sadece "Makedonya" adını kullanmasıdır.

⁹ Hans J. Morgenthau, *Uluslararası Politika*, çev. Baskın Oran, Ünsal Oskay, cilt 1 (Ankara: Türk Siyasi İlimler Derneği Yayınları, 1970), 72.

¹⁰ European Commission, "Energy Community," Erişim tarihi: 9 Mayıs 2023, https://energy.ec.europa.eu/topics/international-cooperation/international-organisations-and-initiatives/energy-community_en.

çerçevede yaptığı parasal yardımlarla gerçekleştirmektedir. Ortaklık anlaşmaları aracılığıyla dünyanın pek çok ülkesi ve eski sömürgeleriyle bağlarını sürdürmektedir. Nitekim *AB'nin İşleyişi Hakkındaki Antlaşma*'nın 4. Başlığı: 'Denizaşırı Ülke ve Toprakların Ortaklığı' adını taşımaktadır.

Serbest dolaşım da AB'nin bu çıkarını gerçekleştirmenin bir aracıdır. Schengen Bölgesi'nde 29 ülke vardır. AB, hem Batı Balkanlar ve diğer coğrafya halklarını 'merkez Avrupa'ya (Batı Avrupa) yöneltmekte hem de bu sayede Avrupa'da ortak kültür tesis etmek istemektedir. Hareketlilik sonuçları göstermektedir ki Batı Balkanlardan AB ülkelerine gidiş daha fazladır. Örn. Erasmus+ kapsamında 2015-2016 Eğitim Öğretim Yılı'nda 18.000'den fazla Batı Balkan genci AB ülkelerine giderken, aksi yönde gidenlerin sayısı yalnızca 7.000 civarındır.¹¹

2. AB'ye Mal Girişini Açık Tutmak ve Pazar Bulmak

AB, bir malın son ürününün (hammadde, yedek parça vb.) tedarikinde ve kritik kaynaklar konusunda dışarıya bağımlıdır. Ayrıca, AB'nin en fazla dışa bağımlı olduğu ürünlerin işleme aşamaları açısından yaklaşık %16'sı hammadde, %57'si ara mal ve %27'si nihai mallardan oluşmaktadır.¹² Onun için serbest ticareti savunmaktadır. Gümrük vergilerinin ve miktar kısıtlamalarının olmadığı bir AB siyaseti söz konusudur. Ulusal korumacılığa karşıdır. AB'nin gıda mal tedarikine dair genel siyaseti, malı önce üyelere sağlamaktır. Zira Avrupalıların gıda kültürleri büyük oranda aynı veya benzerdir. Bu nedenledir ki AB halkları, bir malı gönül rahatlığıyla tüketebilmektedir. Üstelik bu sayede üyeler arasında hem tektiplik sağlamakta hem de ticareti/refahı artırmaktadır. Üyelerden tedarik edemediğini ikinci olarak aday ülkelere; onlardan da elde edemediğini ortaklık veya ticaret anlaşması yaptığı üçüncü ülkelere elde etmeye çalışmaktadır.

Balkan ülkeleri sanayinin azlığı nedeniyle kirlenmemiş tarım ürünlerinden dolayı yeğlenmektedir.¹³ Bir başka tercih nedeni de Balkan ülkelerinin çoğunun Hristiyan beslenme kültürünü haiz olmasıdır.

Balkanlar, AB için aynı zamanda bir pazar konumundadır. AB ile Balkan ülkeleri arasındaki ikili ticaretin, gelişmiş AB ülkelerinin lehine olduğu görülmektedir. Batı Balkanlar ile AB ticaret dengesi Batı Balkan ülkeleri aleyhine gelişmiştir.

¹¹ Council of the European Union, "Infographic - Connecting the EU and the Western Balkans," Erişim tarihi: 18 Temmuz 2024, <https://www.consilium.europa.eu/en/infographics/western-balkans-connectivity/>.

¹² Eurostat, "Physical Imports and Exports - Statistics Explained," Erişim tarihi: 27 Aralık 2025, https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Physical_imports_and_exports; European Commission, "Strategic Dependencies and Capacities," Commission Staff Working Document SWD (2021) 352 final, Mayıs 2021, Erişim tarihi: 27 Aralık 2025, https://commission.europa.eu/system/files/2021-05/swd-strategic-dependencies-capacities_en.pdf.

¹³ Buna karşılık kömür kullanımının çokluğundan dolayı çevre kirliliği de fazladır.

Tablo 1: Batı Balkan Ülkelerinin ve AB'nin Mal Ticareti, Milyon €

Yıl	Batı Balkanların Dünya ile Ticareti				Batı Balkanların AB ile Ticareti			
	İhracat	İthalat	Denge -	Hacim	İhracat	İthalat	Denge -	Hacim
2020	26.479	45.992	19.513	72.471	21.334	29.228	7.894	50.561
2021	33.678	57.419	23.741	91.098	28.246	36.711	8.466	64.957
2022	42.447	75.569	33.121	118.016	36.593	47.922	11.329	84.515
2023	42.577	73.225	30.648	115.802	35.379	46.916	11.537	82.295
2024	42.186	77.441	35.255	119.627	34.521	49.058	14.537	83.579
Ortalama	37.473	65.929	28.455	103.402	31.214	41.967	10.752	73.181

Kaynak: European Union, Trade in goods with Western Balkans

Tablo 1'den anlaşıldığı üzere, Batı Balkan ülkelerinin dış ticaretleri 2024 itibarıyla 35 milyar 255 milyon € açık vermektedir. Dış ticaret dengesi aleyhlerinedir. Batı Balkan ülkeleri AB ile dış ticaretlerinde de açık vermektedirler. Aynı yıl AB'ye 34,5 milyar €'luk mal satarken, 49 milyar €'luk mal alarak, 14,5 milyar € açık vermişlerdir. Ayrıca AB ile Batı Balkan ülkelerinin ticaretleri sürekli artmıştır. 2020 ile 2024 kıyaslandığında Batı Balkanların AB'ye ihracatı %61,8 artarken (21.334'ten 34.521 milyon €'ya), ithalatı ise %67,8 artmıştır (29.228'den 49.058 milyon €'ya). Yani 2020'den 2024'e devam eden süreçte ticaret Batı Balkanların lehine gelişmiştir. Buna mukabil Batı Balkanların AB'ye ticaret açığı artmıştır.

Batı Balkanların ülke temelindeki dış ticareti ise aşağıdaki gibidir:

Tablo 2: Batı Balkan Ülkelerinin AB ile Mal Ticareti, 2024, Milyon €

Ülke	İhracat	İthalat	Hacim	Denge -
Arnavutluk	2.481	4.838	7.319	2.357
Bosna Hersek	5.943	9.268	15.211	3.325
Karadağ	547	2.003	2.550	1.456
Kosova	315	2.292	2.607	1.977
Makedonya	6.414	6.653	13.067	239
Sırbistan	18.820	24.055	42.875	5.235
Batı Balkan Ortalaması	5.753	8.184	13.937	2.431

Kaynak: European Commission, Statistics

Tablo 2'den görüldüğü üzere Batı Balkan ülkelerinin hepsi AB'ye karşı dış ticaret açığı vermiştir.

Tablo 3. Batı Balkanların Dış Ticareti (Mal), 2024, Milyon €

Sıra	Ülke ve Ülke Kümeleriyle						Dış Ticaret Hacmi		
	Ülke	İhracat	%	Ülke	İthalat	%	Ülke	Miktar	%
	Dünya	42.186	100	Dünya	77.441	100	Dünya	119.627	100
1	AB27	32.839	77.8	AB27	45.256	58.4	AB27	78.095	65.3
2	Çin	1.958	4.6	Çin	9.820	12.7	Çin	11.779	9.8
3	Türkiye	1.437	3.4	Türkiye	5.713	7.4	Türkiye	7.150	6
4	Rusya	978	2.3	B. Krallık	1.885	2.4	Rusya	2.599	2.2
5	ABD	966	2.3	Rusya	1.622	2.1	ABD	2.504	2.1

Kaynak: European Commission, Statistics

Tablo 3'ten anlaşılabacağı üzere 2024'te AB, Batı Balkanların ihracatında ve ithalatında ilk sıradadır. Batı Balkan ülkeleri ticaretlerinin %65,3'ünü AB ile yapmaktadır. Bununla beraber Batı Balkan ülkelerinin AB ile ticaretlerinde %6,9'luk bir düşüş vardır. Çünkü 2018'de bu oran %72,2 idi. Yine de bu, onların AB'ye, özellikle ihracatta, ne denli bağımlı olduklarını

göstermektedir. Buna karşılık Batı Balkan ülkelerinin AB ticaretindeki payı sadece %1,5'tir.¹⁴ AB ile Batı Balkanlar arasındaki ticari ilişkiler, bölge için kritik bir öneme sahiptir. Batı Balkan ülkelerinin tümü için AB, bölgenin toplam ticaretinin %62'sini oluşturan önde gelen ticaret ortağı konumundadır. Bununla birlikte, bölgenin AB'nin genel ticareti içindeki payı sadece %1,7 ile sınırlı kalmaktadır. AB ile Batı Balkanlar arasındaki toplam mal ticareti 2024 yılında 83,6 milyar €'ya ulaşmış ve 2021'den bu yana %28,6'lık bir artış kaydetmiştir. Ticaretin kompozisyonu incelendiğinde, 2024 yılında AB'nin Batı Balkanlardan yaptığı başlıca ithalatların makine ve cihazlar, ana metaller, maden ürünleri, kimyasallar ve çeşitli mamul ürünlerden oluştuğu görülmektedir. Öte yandan, AB'nin bölgeye yönelik ihracatında ise makine ve cihazlar, maden ürünleri, kimyasallar, ana metaller ve ulaşım ekipmanları öne çıkmaktadır.¹⁵

Batı Balkan ülkeleri gelişmiş AB sanayileri için 18 milyon müşterinin olduğu bir pazardır. Birliğin büyüyen şirketleri/devletleri ile bölgenin hızla artan talepleri piyasa dengesinde buluşmaktadır.¹⁶ Batı Balkan ülkeleri menşeli mallar 2000'den beri AB'ye, birkaç istisna hariç, gümrüksüz girmektedir. Bu açıdan AB, malların serbest dolaşımı çıkarını mutlak elde etmiştir.

3. Balkan Ülkelerinin Genç Nüfusundan Yararlanmak

Haziran 2022 itibarıyla, Batı Balkanlardaki genç (15-24 yaş) nüfus 3,6 milyon civarında olup bu, toplam nüfusun yaklaşık %21'ine tekabül etmektedir.¹⁷ 2021 itibarıyla Batı Balkanların toplam işgücü 7.047.612 kişidir.

Tablo 4¹⁸. Batı Balkanlarda İstihdam ve İşsizlik, 2024, %

	Arnavutluk	BH	Karadağ	Kosova	Makedonya	Sırbistan	Batı Balkanlar 2022 Ortalaması	AB
İstihdam (20-64)	73.4	58.2	55.2	40.3	59.1	71.3	53.8	75.8
İşsizlik (20-64)	9.6	12.6	17.9	10.8	16.4	8.6	13.1	5.9
Genç İşsizliği (15-24)	24.5	30.2	36	17.3	35.7	23	33.4	14.9

Kaynak: Eurostat, "Employment and activity by sex and age", "Unemployment rate - annual data", "Youth unemployment rate by sex"

Batı Balkan ülkelerinde istihdam düşük, işsizlik oranları yüksektir. Özellikle genç işsizlik genel orandan daha yüksektir. Dolayısıyla Balkan gençlerinin, iş piyasası gelişmiş AB ülkelerine iktisadi nedenlerle göç isteği hâsıl olmaktadır.

Avrupa'da, Balkan kökenliler çoğu düşük ve zor işlerde istihdam edilmektedir. Örneğin Avrupa'daki Arnavut göçmenlerin çoğu, asgari işyeri ölçütlerinin olmadığı düşük ücretli sanayi

¹⁴ European Commission, "Western Balkans", Erişim tarihi: 22 Şubat 2023, https://policy.trade.ec.europa.eu/eu-trade-relationships-country-and-region/countries-and-regions/western-balkans_en.

¹⁵ European Commission, "Western Balkans", Erişim tarihi: 22 Şubat 2023, https://policy.trade.ec.europa.eu/eu-trade-relationships-country-and-region/countries-and-regions/western-balkans_en.

¹⁶ European Commission, "Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions: A Credible Enlargement Perspective for and Enhanced EU Engagement with the Western Balkans", COM (2018) 65 final, Erişim tarihi: 25 Aralık 2025, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:52018DC0065>.

¹⁷ Ionut Sibian, "Opinion of the European Economic and Social Committee on 'Youth Policy in the Western Balkans as part of the Innovation Agenda for the Western Balkans'", *Official Journal of the European Union C* 443 (22 Kasım 2022): 46.

¹⁸ Veriler Karadağ ve Makedonya için 2020, Arnavutluk ve Kosova için 2023 yılına aittir.

işyerlerinde çalışmıştır.¹⁹ Dolayısıyla Balkan gençleri, nüfusu yaşlanan AB'nin kalkınmasına taze bir soluk oluşturmaktadır.

Balkanlardan göç devam etmektedir. Sadece 2018'de 175.000 kişi bölgeyi terk etmiştir. Göçün sebepleri; işsizlik, işsizliği azaltmak için devlet girişimlerinin olmaması,²⁰ gençlerin ülkelerinde bir gelecek görmemeleri, refahını artırmak, eğitim vb.dir. Genç göçünün bölgeye zararı yıllık 5,5 milyar €'dur. En çarpıcı ülke Bosna Hersek'tir ki bu ülkede doğanların neredeyse yarısı artık BH'de yaşamıyor. Kosova ise 2007-2018 arasında nüfusunun %15,4'ünü göç verdi.²¹ 2015 itibarıyla, Batı Balkan ülkeleri içinde Arnavutluk'tan göç edenler en çok İtalya'ya giderken, diğer ülkeldekiler Almanya'ya göç etmişlerdir.²² Örn. Boşnak gençlerin daha çok Almanya'ya gitmesinde BH'de işsizliğin yüksekliğinin yanında, vizenin olmaması önemli bir etkidir. Makedonya'da da gençler başka ülkelere çalışmaya gitmektedir. Mesela 2019 Makedonya Cumhurbaşkanı adayları Blerim Reka, bunu engelleyeceğini vaat etmiştir.²³

AB ve diğer yerlere göç Balkanları boşaltmaktadır. Bunu engellemek isteyen bazı ülkeler tersine göç için uğraşsa da AB'nin (başat devletleri) genç işgücünü kendisine gelmesini isteme amaçlı yumuşak gücü bu konuda başarılıdır, zira Balkan gençleri Batı Avrupa'ya gitme isteğindedir.

4. Güvenlik

4.1. Kamu Güvenliği

Balkanlar, AB için gerek kaynak gerekse güzergâh olarak bazı tehditleri barındırmaktadır. Bölge hem uyuşturucu hem de terör örgütlerinin Avrupa'ya geçiş güzergâhıdır. Bu tehditler, merkez Avrupa'ya ulaşmadan Balkanlarda kesilebilir. Bunun için AB, Balkan ülkeleriyle sıkı iş birliği içerisinde önlemleri artırıcı işlev görmektedir.

AB, Avrupa güvenliğini bir bütün olarak artırmak ve Batı Balkan ülkelerindeki karmaşık

¹⁹ Dhori Kule, Ahmet Mançellari, Harry Papapanagos, Stefan Qirici, ve Peter Sanfey, "The Causes and Consequences of Albanian Emigration during Transition: Evidence from Micro Data," Department of Economics Discussion Paper No. 0004 (Canterbury: University of Kent, Department of Economics, 2000), <https://www.econstor.eu/bitstream/10419/105543/1/0004.pdf>, 5-6; Iraklis Dimitriadis, "Migrants and Undeclared Employment within the European Construction Sector: Challenging Dichotomous Approaches to Workers' Agency," *Work, Employment and Society* 37, sayı 5 (2022): 1321-1338.

²⁰ Gala Naseva, "Youth Unemployment in the Western Balkans Is Fuelling Europe's Highest Emigration Rate," Erişim tarihi: 14 Kasım 2025, <https://theloop.ecpr.eu/youth-unemployment-in-the-western-balkans-is-fuelling-europes-highest-emigration-rate/>.

²¹ Cristian Gherasim, "Youth migration 'costing West Balkans up to €5.5bn a year'," EUobserver, September 21, 2021, Erişim tarihi: 25 Aralık 2025, <https://euobserver.com/rule-of-law/152967>.

²² OECD, *Labour Migration in the Western Balkans: Mapping Patterns, Addressing Challenges and Reaping Benefits* (OECD Publishing, 2022), 27-28, Erişim tarihi: 5 Mart 2023, <https://www.oecd.org/south-east-europe/labour-migration-western-balkans.htm>

²³ "Reka: Gençlerin Göç Etmelerini Engellemek İçin Çalışacağım," *Yeni Balkan*, 8 Nisan 2019, Erişim tarihi: 25 Aralık 2025, <https://www.yenibalkan.com/haber/reka-genclerin-goc-etmelerini-engellemek-icin-calisacagim-16619.html>.

ilişkilerle dolu güvenlik sorunlarının²⁴ Avrupa'ya/AB'ye nakline engel olmak istemektedir.²⁵ AB, üyelik kozuyla, toplumsal suçla mücadelede başarılı olabileceğini düşünmektedir. Çünkü Batı Balkan ülkelerinin AB üyeliği olasılığı, örgütlü suçlar da dâhil olmak üzere, ıslahların temel itici gücüdür.²⁶ Komisyon Başkanı Ursula von der Leyen'in "BH, adaylık aldıktan sonra etkileyici adımlar atarak, bir yılda 10 yıllık ilerleme kaydetti"²⁷ sözleri bunu teyit etmektedir.

4.1.1. Kaçakçılık

Kasım 2022'de AB ile Batı Balkan ülkeleri arasında bölgesel *Kaçakçılıkla Mücadele Operasyonel Ortaklığı* başlatıldı. Batı Balkan ülkeleri, sözgelimi Karadağ, bu ortaklıkla etkin iş birliği halindedir.²⁸

İnsan ticareti/kaçakçılığı. Batı Balkanlar, insan ticaretinin çıkış ve varış noktasıdır. Bu suç neredeyse tamamen cinsel sömürü amacıyla kaçırılan kadın ve kız çocuklarını içermektedir. Tespit edilen insan ticareti mağdurlarının %96'sı Arnavutluk, BH ve Sırbistan'dan gelmektedir.²⁹ Balkan güzergâhında, insan ve göçmen kaçaklığı genelde birbiriyle bağlantılıdır.³⁰

Silah ve patlayıcı maddeler kaçakçılığı. Batı Balkanlar, uygun fiyatlı yasa dışı ateşli silahlar (el bombaları dâhil) için elverişlidir. Bazı bölgelerde silahlar ile uyuşturucu takas edilmektedir.³¹ Örneğin 2022'de, Kosova'da bu tür suçta bir artış gözlemlendiğinden, polis bu suça yoğunlaşmıştır.³² Ateşli silah kaçakçılığı, *Avrupa Suç Tehditlerine Karşı Avrupa Çok Disiplinli Platformu (EMPACT)* 2022-2025'in önceliklerindendir. AB'deki ateşli silah pazarı küçük olup kaçak silahlar (genellikle bölgedeki son çatışmalardan sonra yasa dışı olarak tutulmuştur) ve

²⁴ Balkanlar yüksek suçlu bölge tanımına kısmen uymaktadır. Zira 2023 itibarıyla, 100.000 kişi başına cinayet oranları, AB'de 0.91'dir. Karadağ 0.81 ile AB ortalamasının altında iken Makedonya 1.53, Arnavutluk 1.41, Sırbistan 1.34 ile ortalamanın üstündedir. Buna karşılık Baltık ülkeleri Batı Balkan ülkelerinin de üzerindedir. Bkz: Eurostat, "Intentional Homicide and Sexual Offences by Legal Status and Sex of the Person Involved,"+8 23 Nisan 2025, Erişim tarihi: 25 Aralık 2025,

https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/crim_hom_soff/default/table?lang=en. Yine hapishanelerdeki 100.000 kişiye düşen mahkûm oranında AB ortalaması 111'dir. Polonya 203 ile zirvedeyken 187 ile Macaristan 2., 181 ile Çekya 3. sıradadır. Batı Balkanlarda Arnavutluk 182, Sırbistan 176, Karadağ 170'dir. Bkz: Eurostat, "Prison Statistics", Nisan 2025, Erişim tarihi: 14 Kasım 2025, https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/images/2/22/2025_prison_statistics_2.xlsx.

²⁵ Jędrzej Paszkiewicz, "Regional Cooperation in Western Balkans: A View from Inside the European Union. The Premises and Obstacles," *Süleyman Demirel Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, sayı 2 (Ocak 2009): 149.

²⁶ United Nations Office on Drugs and Crime, *Measuring Organized Crime in the Western Balkans* (Vienna: UNODC, 2020), 14, https://www.unodc.org/cld/uploads/res/bibliography/2020/measuring_organized_crime_in_the_western_balkans_html/Measuring-OC-in-WB.pdf.

²⁷ "Bosna Hersek AB Yolculuğuna Başlıyor", *CNN Türk*, video, 13 Mart 2024, Erişim tarihi: 25 Aralık 2025, <https://www.cnnturk.com/video/dunya/bosna-hersek-ab-yolculuguna-basliyor-2095154>.

²⁸ European Commission, "Montenegro 2023 Report", Commission Staff Working Document, SWD(2023) 694 final (Brussels: European Commission, 8 Kasım 2023), 67-68, https://enlargement.ec.europa.eu/document/download/e09b27af-427a-440b-a47a-ed5254aec169_en?filename=SWD_2023_694%20Montenegro%20report.pdf.

²⁹ United Nations Office on Drugs and Crime, *Measuring Organized Crime in the Western Balkans*, 10.

³⁰ United Nations Office on Drugs and Crime, *UNODC Regional Programme for South Eastern Europe, 2020-2023* (Vienna: UNODC, 2019), 37, https://www.unodc.org/documents/southeasterneurope/UNODC_SEE_RP_27-11-2019_final.pdf.

³¹ Europol, *EU Drug Markets Report 2019* (Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2019), 41, 74, https://www.europol.europa.eu/cms/sites/default/files/documents/drug_markets_report_2019_pdf.pdf.

³² Dušan Stanković, *Little Black Book of Organized Crime Groups in Western Balkans* (Belgrade: Belgrade Centre for Security Policy, 2022), 37, Erişim tarihi: 25 Aralık 2025, <https://radar.bezbednost.org/wp-content/uploads/2022/10/Little-black-book-1.pdf>.

organize suç grupları öncelikle Batı Balkanlardan gelmektedir. Yasa dışı motosiklet çeteleri de silah kaçakçılığı içindedirler ve Batı Balkanlarda şubeler açmışlardır.³³

4.1.2. Terörizm ve Aşırılışma

AB, ülke raporlarında “terörle mücadele” konusunu/altbaşlığını “yasal çerçeve” ve “uygulama çapı” olarak iki ayrı açıdan incelemektedir. Batı Balkan ülkeleri, terörizmin finansmanını önleme ve bunlarla mücadele etme konusunda AB *müktesebatının* ana yapı taşlarıyla uyum sağlamaktadırlar ve kapsamlı bir yasal çerçeveye sahiptirler.³⁴ Örneğin Arnavutluk, ciddi suçları da içeren *2021-2025 Örgütlü Suçlara Karşı Ulusal Strateji*’ye;³⁵ Kosova, AB’nin terörle mücadele izlemine uygun olarak teröre karşı ulusal bir stratejiye ve eylem planına (2023-2028) sahiptir.³⁶ Karadağ, 2021’de 2022-2025 yılları için terörizmin, kara para aklamanın ve terörün finansmanının önlenmesi ve bastırılmasına yönelik bir stratejiyi ve 2022-2026 yılları için bir siber güvenlik izlemine kabul etti.³⁷ Fakat asıl sorun mevzuat değil onun uygulanmasıdır. Örneğin Kosova’nın da örgütlü suç ve yolsuzlukla mücadeleyi amaçlayan stratejik planı (2022-2025) vardır ve uygulamaktadır; ancak AB, Kosova’nın bu alanlardaki mücadelesinin yetersiz olduğu görüşündedir. AB’ye göre Kosova, özellikle kuzeyde, organize suçla mücadelede erken bir aşamadadır ve örgütlü suç vakalarının soruşturulması ve kovuşturulmasında sınırlı ilerleme kaydetmiştir.

AB, terör ve aşırılışmaya karşı (Batı Balkanlarda) şu temel araçlarla mücadele vermektedir:

a) *AB Aşırılışma Farkındalık Ağı (AFA / RAN - EU Radicalisation Awareness Network)*. Batı Balkan ülkeleri AFA’ya ve şiddetli aşırılık ve radikalleşmenin önlenmesinde kapasite geliştirme sağlayan çeşitli uluslararası projelere katılmaktadır. Arnavutluk ve Karadağ bunlardandır.

Batı Balkan ülkeleri *Şiddete Dayalı Aşırıcılıkla Mücadeleye İlişkin Ulusal Eylem Planı* ve izlemleri hazırlamaktadır. Bunlar AB siyasetine ve temel ilkelerine tamamen uyumlu olmalıdır. Bu planı uygulama amacında olan *Şiddet İçeren Aşırıcılıkla Mücadele Eşgüdüm Merkezi*, devlet kurumlarında kapasite geliştirme ve şiddet içeren aşırıcılıkla mücadele faaliyetlerini eşgüdümlemekten sorumludur. AFA’nın çalışma ziyaretleriyle gidişat izlenmektedir.

b) *Avrupa Polis Teşkilatı (Europol)*. Maastricht Antlaşması (1992) ile yasa dışı göç dâhil uluslararası suçlarla mücadele için kurulmuştur. Europol bünyesinde Ocak 2016’da kurulan

³³ Europol, “The Trade in Illegal Firearms and Explosives”, Erişim tarihi: 25 Aralık 2025, <https://www.europol.europa.eu/crime-areas/trade-in-illegal-firearms-and-explosives>.

³⁴ BH, AB ile uyumlu yeni yasa benimsemelidir. European Commission, “Bosnia and Herzegovina 2022 Report,” Commission Staff Working Document, SWD(2022) 336 final (Brussels: European Commission, 12 Ekim 2022), 6, <https://enlargement.ec.europa.eu/system/files/2022-10/Bosnia%20and%20Herzegovina%20Report%202022.pdf>; European Commission, “Bosnia and Herzegovina 2023 Report,” Commission Staff Working Document, SWD(2023) 691 final (Brussels: European Commission, 8 Kasım 2023), 6, https://enlargement.ec.europa.eu/system/files/2023-11/SWD_2023_691%20Bosnia%20and%20Herzegovina%20report.pdf.

³⁵ European Commission, “Albania 2022 Report,” Commission Staff Working Document, SWD(2022) 332 final (Brussels: European Commission, 12 Ekim 2022), 40, 42, <https://enlargement.ec.europa.eu/system/files/2022-10/Albania%20Report%202022.pdf>; European Commission, “Albania 2023 Report,” Commission Staff Working Document, SWD(2023) 690 final (Brussels: European Commission, 8 Kasım 2023), 42, 47, https://enlargement.ec.europa.eu/system/files/2023-11/SWD_2023_690%20Albania%20report.pdf.

³⁶ European Commission, “Kosovo 2023 Report,” Commission Staff Working Document, SWD(2023) 692 final (Brussels: European Commission, 8 Kasım 2023), 50, https://enlargement.ec.europa.eu/system/files/2023-11/SWD_2023_692%20Kosovo%20report_0.pdf.

³⁷ European Commission, “Montenegro 2022 Report,” Commission Staff Working Document, SWD(2022) 335 final (Brussels: European Commission, 12 Ekim 2022), 47, 83, <https://enlargement.ec.europa.eu/system/files/2022-10/Montenegro%20Report%202022.pdf>.

Avrupa Terörle Mücadele Merkezi terörle mücadeleyi yürüten birimdir. Batı Balkan devletleri, Europol ile yakın iş birliği yapmakta,³⁸ *Batı Balkanlar için Terörizm Risk Değerlendirmesi ve Analizi*'ne katkıda bulunmakta ve *Terörizm Durumu ve Eğilim Raporu (TE-SAT)*'ın hazırlanması için Europol'e veri sunmaktadırlar. Europol'ün *Güvenli Bilgi Değişim Ağı Uygulaması (SIENA - Secure Information Exchange Network Application)* da çoğu Batı Balkan ülkelerince kullanılmaktadır. Örn. Karadağ ile Europol arasında 2021'de yabancı terörle mücadele birimleriyle iletişim bağlantısı üzerinden yaklaşık 203 mesaj alışverişi yapıldı.³⁹ Sırbistan da SIENA'yı terörle mücadele için etkin bir şekilde kullanmaktadır.⁴⁰ Özetle Batı Balkan ülkeleri, Europol'ün terör ve yabancı savaşçılar listesini güncelliyorken, Europol'den terör içeriklerini çevrimiçi alabilmektedirler.

Her Batı Balkan ülkesi Europol ile operasyonel iş birliği anlaşması yapmıştır.⁴¹ Buna dayanarak Europol, Batı Balkan ülkelerinin çoğunda irtibat/iletişim noktası kurdu. Arnavutluk'ta ve Sırbistan'da var. BH'deki ise işler değildir.

AB, AB ile Batı Balkanlar için Terörle Mücadele Ortak Eylem Planı'nı uygulamaktadır. Plan'ın odaklandığı konular arasında aşırıcılığın önlenmesi, eski yabancı terörist savaşçıların topluma kazandırılması ve cezaevlerinde radikalleşmenin ortadan kaldırılması vardır. Batı Balkan ülkeleri bu konuda AB'ye düzenli rapor sunmaktadırlar.

c) *AB Kolluk Kuvvetleri Eğitim Ajansı (CEPOL - Agency for Law Enforcement Training)*. Batı Balkan ülkeleri bu AB aracına da katılım sağlamaktadırlar. Örn. *CEPOL Değişim Programı*'na tam erişimden yararlanan Arnavutluk ve Karadağ, *Batı Balkanlar'da CEPOL liderliğindeki Suç ve Terörizme Karşı Ortaklık (WB PaCT)* projesine katılmıştır.⁴²

ç) *Avrupa Adli Birimi (Eurojust)*. Batı Balkan ülkelerinin çoğu Eurojust ile iş birliği anlaşmaları yapmıştır.⁴³ Bu doğrultuda ülkelerin Eurojust'ta irtibat savcıları vardır.⁴⁴ Örn. Eurojust'taki

³⁸ Örneğin BH ile Europol arasındaki operasyonel ve stratejik iş birliği hakkında Mart 2017 anlaşmasının uygulanmasına ilişkin olarak Haziran 2023'te temas noktası devreye alınmış ve Temmuz 2023'te BH, Lahey'de Europol'e bir irtibat görevlisi atanmıştır. *Bosnia and Herzegovina 2023 Report*, s. 51.

³⁹ European Commission, "Montenegro 2022 Report," 55.

⁴⁰ European Commission, "Serbia 2022 Report," Commission Staff Working Document, SWD(2022) 338 final (Brussels: European Commission, 12 Ekim 2022), 59, <https://enlargement.ec.europa.eu/system/files/2022-10/Serbia%20Report%202022.pdf>; Europol ile iş birliği, Sırbistan'ın çevrimiçi terörist içerikle mücadele etmeye başlamasını sağlamıştır. Bkz: European Commission, "Serbia 2023 Report", Commission Staff Working Document, SWD(2023) 695 final (Brussels: European Commission, 8 Kasım 2023), 63, https://enlargement.ec.europa.eu/system/files/2023-11/SWD_2023_695_Serbia.pdf.

⁴¹ Europol'ün Batı Balkan ülkeleriyle yaptığı anlaşmalar: 1) Operasyonel Anlaşmalar: Arnavutluk (imza: 09.12.2013), BH (31.08.2016), Karadağ (29.09.2014), Makedonya, Sırbistan (16.01.2014). 2) Çalışma Düzenlemesi: Kosova (27.07.2020). Europol, "Agreements & Working Arrangements", 28 Şubat 2023, Erişim tarihi: 21 Eylül 2023, <https://www.europol.europa.eu/partners-collaboration/agreements>.

⁴² European Commission, "Albania 2022 Report," 41; "Albania 2023 Report," 45; "Montenegro 2022 Report," 50; "Montenegro 2023 Report," 56.

⁴³ Eurojust'ın 12 Üçüncü ülkeyle iş birliği anlaşması vardır. Batı Balkan ülkeleri ile olanların tarihleri: Makedonya ile 28.11.2008, Karadağ 05.03.2016, Arnavutluk 05.10.2018, Sırbistan 12.11.2019. Bkz: Eurojust, "Cooperation Agreements," 2025, Erişim tarihi: 14 Kasım 2025, <https://www.eurojust.europa.eu/states-and-partners/third-countries/agreements-cooperation>. BH, 2025'te Eurojust ile iş birliği anlaşmasını kabul etmiştir. Bkz: European Commission, "Bosnia and Herzegovina 2025 Report," Commission Staff Working Document, SWD(2025) 751 final (Brussels: European Commission, 4 Kasım 2025), 23, https://enlargement.ec.europa.eu/document/download/5d8fc547-f8f8-456f-84e3-b38998acafad_en?filename=bosnia-and-herzegovina-report-2025.pdf.

⁴⁴ İrtibat savcıları AB dışı ülkelere gelir ve ilgili ülkeyle yapılan anlaşmaya binaen Eurojust'ta görevlendirilirler. Ülkelerini kapsayan sınır ötesi harekâtlara destek sağlamak için AB savcılarıyla birlikte çalışırlar ve bu amaçla Eurojust imkânlarından yararlanırlar. Arnavutluk, Karadağ, Makedonya ve Sırbistan Eurojust'a irtibat savcısı göndermiştir. Bkz: Eurojust, "Liaison Prosecutors," 2025, Erişim tarihi: 14 Kasım 2025, <https://www.eurojust.europa.eu/states-and-partners/third-countries/liaison-prosecutors>.

Karadağlı savcı 2017’de, Sırp savcı 2020’de, Arnavut savcı ise 2021’de göreve başlamıştır. İrtibat savcıları, sınır ötesi ciddi örgütlü suçlar ile terörizmle ilgili soruşturmaları kolaylaştırmada önemli görevler üstlenmektedirler.⁴⁵ Bu sayede Batı Balkan ülkelerinde soruşturmalar AB/Eurojust ile uyumlu yürütülmektedir. Örn. 2022’de Sırbistan, 181 vakada Eurojust talebine göre hareket etmiştir ki bu, bir önceki yıldan daha fazladır.⁴⁶

Batı Balkan devletleri ilgili yasalarını, dördüncü ve beşinci *AB Kara Parayı Aklamanın veya Terörün Finansmanının Önlenmesi* Yönergeleri ile uyumlu hale getirmelidir. Fakat örn. Karadağ henüz uyumlaştırmamıştır.

d) AB, Batı Balkan güvenliğinde, *Bölgesel İşbirliği Konseyi* (BİK) ile ortak işler yürütmektedir. 2017’de başlatıp, 2020’de BİK ile birleştirdiği *Bütünleştirici İç Güvenlik Yönetişimi* (BİGY / IISG - Integrative Internal Security Governance) süreci/projesi ile AB, ortakları örgütlü suçlar, terörizm (terörün finansmanına karşı mücadele vb.), aşırılık ile mücadele alanlarında yasal ve operasyonel önlemleri artırmaya ve uygulamaya davet etmektedir.⁴⁷ Yine devletler, örn. Karadağ,⁴⁸ terörle mücadele soruşturmalarında, BİGY’nin üç bileşeninden biri olan *Batı Balkan Bölgesel Terörle Mücadele Girişimi* (WBRCI)’ya aktif olarak katılmaktadır (veya katılması beklenmektedir).

4.1.3. Uyuşturucu

Uyuşturucu -özellikle eroin- kaçakçılığı Güneydoğu Avrupa’daki en yüksek akçalı suç uğraşısıdır. 2008 itibarıyla, Batı Avrupa ülkelerine bölgeden her yıl 80 ton uyuşturucu sevk edilmekteydi ve bölgeden nakledilen eroinin piyasa değeri 25 milyar ABD doları idi. Bu rakam çoğu Balkan ülkelerinin Gayrisafi Yurt İçi Hasıla (GSYİH)’sinden daha yüksektir. BH’nin dokuz, Arnavutluk’un sekiz, Makedonya’nın beş milyar ABD doları GSYİH’ye sahip olduğu dikkate alındığında meblağın büyüklüğü daha net anlaşılmaktadır.⁴⁹ 2008’den bu yana uyuşturucu sorunu daha da büyümüştür. Uyuşturucunun AB’deki perakende pazar büyüklüğü en az tahminle 30 milyar avrodur: Esrar %39 (11,6 milyar €), kokain %31 (9,1 milyar €) ve eroin %25 (11,6 milyar €).⁵⁰

Eroin, Balkan güzergâhında üç koldan Avrupa’ya ulaştırılmaktadır:

- *Güney*: Deniz ve kara ulaşımıyla Yunanistan, Arnavutluk ve/veya İtalya’ya;
- *Merkez*: Bulgaristan, Makedonya, Sırbistan, Karadağ, BH, Hırvatistan ve Slovenya üzerinden İtalya veya Avusturya’ya;
- *Kuzey*: Bulgaristan ve Romanya’dan Macaristan, Avusturya, Çekya, Polonya veya Almanya’ya.⁵¹

Üretime karşı koyma çabalarına rağmen, Batı Balkanlar ele geçirilen bitkisel kenevir için önemli bir menşe kaynağı olmaya devam etmektedir.⁵² Arnavutluk, Avrupa pazarına yönelik önemli bir bitkisel kenevir üreticisidir. Batı Balkanlarda üretilen bitkisel kenevir, Arnavutluk’tan [Avlonya kenti en önemli sigara ve uyuşturucu (ayrıca silah, kaçak göçmen vb.)

⁴⁵ European Commission, “Montenegro 2022 Report,” 56.

⁴⁶ European Commission, “Serbia 2023 Report,” 63.

⁴⁷ United Nations Office on Drugs and Crime, *UNODC Regional Programme for South Eastern Europe, 2020-2023*, 47.

⁴⁸ European Commission, “Montenegro 2022 Report,” 55.

⁴⁹ United Nations Office on Drugs and Crime, *Crime and its Impact on the Balkans* (Vienna: United Nations Office on Drugs and Crime, 2008), 12-13, 59, https://www.unodc.org/documents/data-and-analysis/Balkan_study.pdf.

⁵⁰ Europol, *EU Drug Markets Report 2019*, 29.

⁵¹ Europol, *EU Drug Markets Report 2019*, 117.

⁵² Europol, *EU Drug Markets Report 2019*, 16.

kaçakçılık limanıdır]⁵³ İtalya'ya gemilerle ve Balkan rotasında kara yoluyla AB'ye kaçırılmaktadır.⁵⁴

Arnavutluk son yıllarda esrar ekimi ve ticaretine büyük darbe vurmuş, suç çetelerine yönelik polis harekâtlarını yoğunlaştırmış ve bilinen elebaşlarını tutuklamıştır.⁵⁵ 2023 Raporu'nda belirttiği üzere, "Arnavutluk, bölgede başka bir ülke tarafından izlenmeye izin veren tek ülkedir. İtalya, 2013'ten beri Arnavutluk'taki kenevir tarlalarını tespit etmek için hava araştırmaları yürütmektedir. 2021'de, 70 uçuşla 6,5 milyon km²'lik alanı tarayan İtalya, 92.500 tesisin bulunup yok edilmesini sağladı. İtalya ile bu iş birliğine rağmen Arnavutluk'ta, 2020'ye kıyasla 2021'de uyuşturucu (kenevir bitkisi, esrar, eroin ve kokain) sayısı artmıştır.⁵⁶

Batı Balkanlar, AB'ye giden ve AB'den gelen eroin, esrar gibi uyuşturucu maddeler için önemli bir geçiş bölgesidir. Bu farkındalık, Europol'ün hem genel siyasetine hem harekâtlarına yansımıştır. Dolayısıyla üretici, transit ve tüketici pazarlarını içeren belirli uyuşturucu kaçakçılığı yollarına odaklanan AB, Batı Balkan ülkeleriyle düzenli olarak uzmanlar düzeyinde Uyuşturucu Diyalogları yürütmektedir.⁵⁷

4.2. Sınır Güvenliği

4.2.1. Sığınmacı Akınına Karşı Duvar

Mülteci konusunda AB devletlerini ilk bağlayan uluslararası metin 1951 tarihli *BM Mülteciler Sözleşmesi* ve bu sözleşmeyi tadil eden 31.12.1967 tarihli *New York Protokolü*'dür. İlaveten *Dublin III Tüzüğü* (604/2013 AP ve Konsey) ile *Avrupa Sığınma Parmak İzi Veritabanı (Eurodac) Tüzüğü* de AB'nin mülteci siyasasının hukuki dayanaklarıdır. Bunların uygulanması ile ilgili yönetmeliklerin tamamına Dublin Sistemi denmektedir.⁵⁸

1999'dan itibaren, devletlerin bireysel önlemleri veya siyasalarına ilaveten daha çok Birlik de genel kararlar alarak çerçeve kurallar koymaya başlamıştır. Lizbon Antlaşması'nın 2009'da yürürlüğe girmesiyle göç ve sığınma konuları Konsey'de nitelikli çoğunlukla karar alınan alanlara eklenmiştir. Birlik bu alanlarda artık daha kolay karar alabilmektedir.

AB, ortak bir sığınmacı siyaseti oluşturabilmek ve üye devletler arasında eşgüdüm sağlayabilmek amacıyla 1999'dan beri Avrupa Ortak Sığınma Sistemi (*CEAS - Common European Asylum System*) tesis etmeye çalışmaktadır.⁵⁹ Yürürlükteki mevcut göç ve iltica sistemine (Dublin III'e) göre;

- Sığınmacılar, vardıkları AB ülkesinde derhal kaydedilir (Dublin III Tüzüğü, m. 20/2).
- Sığınmacı başvuruları AB'de sadece tek bir devletçe incelenir (m. 3/1, 13). c) Üye devlet, sığınmacıyı güvenli bir ülkeye geri gönderme hakkına sahiptir (m. 3/3).

Dublin III, hiçbir AB devletinin orantısız bir sorumluluk üstlenmemesi gerektiğini ve tüm Birlik üye devletlerinin sürekli dayanışmasını öngörmektedir.⁶⁰ Yeni uzlaşya göre;

- Sığınmacıların AB genelinde daha iyi ve adil dağıtılması için zorunlu; ancak esnek bir

⁵³ Jürgen Elsasser, *Cihad Avrupa'ya Nasıl Ulaştı?*, çev. Emre Ertem (İstanbul: Nesnel Yayınlar, 2008), 166.

⁵⁴ Europol, *EU Drug Markets Report 2019*, 90.

⁵⁵ European Commission, "Albania 2019 Report," 4.

⁵⁶ European Commission, "Albania 2023 Report," 44.

⁵⁷ Europol, "EU Drug Markets Report 2019," 41, 198, 205.

⁵⁸ Enes Bayraklı; Kazım Keskin, "Türkiye, Almanya ve AB Üçgeninde Mülteci Krizi," SETA Analiz, sayı 143 (Kasım 2015): 10-11.

⁵⁹ Bayraklı; Keskin, "Türkiye, Almanya ve AB Üçgeninde Mülteci Krizi," 11.

⁶⁰ European Commission, "Country Responsible for Asylum Application (Dublin Regulation)," Erişim tarihi: 22 Eylül 2023, https://home-affairs.ec.europa.eu/policies/migration-and-asylum/common-european-asylum-system/country-responsible-asylum-application-dublin-regulation_en.

dayanışma düzeneği tesis edilecektir. Buna göre, sığınmacı kabul etmek istemeyen üye ülkeler, AB'deki varış ülkesine kişi başı 20.000 € katkı payı ödeyerek, sığınmacı kabulünden muaf olacaktır,

- b) Güvenli olarak tanımlanan ülkelere gelen ve sığınma elde etme olasılığı düşük olan kişiler bu ülkelere geri gönderilecektir.

Yeni sistemin hayata geçmesi beklenmektedir.

Balkan ülkeleri özellikle Suriye ve Irak'tan Avrupa'ya yönelen sığınmacıların, 'merkez Avrupa'ya geçmelerini engelleyen bir duvar görevi görmektedir. Balkan ülkeleri sığınmacılara karşı ne kadar 'sert zabıt' olursa, Brüksel'in o kadar gözüne girmektedirler. Sınırlarına kimi duvar, kimi tel örmekte, kimi de doğal toplama kamplarında topladığı sığınmacıların Avrupa'ya geçişini durdurmaktadır.

Batı Balkan ülkeleri 1990'lı yıllarda etnik temizlik olayları nedeniyle göç olgusuna toplumsal ve siyasi olarak yabancı değiller.⁶¹ Yeni 'Demir Perde',⁶² yine Hristiyan ülkelerce, artık Müslümanları kendilerine yaklaştırmamak için inşa edilmektedir. Balkanlarda Makedonya-Yunanistan, Macaristan-Sırbistan ve diğer ülke sınırlarında tel örgü çekilidir. Makedonya, 2016'da tüm Yunanistan sınırını tel örgüyle kapatmıştır. Sınır tel örgülerinin bu ülkelerde boy göstermesinin bir başka asıl nedeni, 2015'te Avrupa'ya girişin büyük oranda Balkanlar üzerinden gerçekleşmiş olmasıdır.⁶³ AB ise Türkiye ile düzensiz göçmenlere karşı 18.03.2016'da anlaşma imzalamıştır.

Bütün bu önlemler ile Avrupa'ya göçmen akını hızı 2016'dan itibaren düşmüştür. Komisyon'un zamanın Göç, İçişleri ve Vatandaşlık'tan sorumlu üyesi Dimitri Avramopulo'nun 24.08.2016'da açıkladığı verilere göre, Ekim 2015'te Türkiye'den Yunanistan'a giden düzensiz göçmen günde 6.000'in üzerindeyken sayı Ağustos 2016'da 100'ün altına düşmüştür. Avramopulo'ya göre, *"Türkiye'den Yunanistan'a geçen düzensiz göçmenlerin ve sığınmacıların sayısında görülen keskin düşüş, 18.3.2016 tarihli AB-Türkiye Bildirisi'nin etkisinin bir kanıtıdır."*⁶⁴

Sığınmacı akınını Türkiye anlaşmayla engellerken, Balkan ülkeleri bunu tatbiki yollarla gerçekleştirmektedir. Batı Balkan ülkelerinin çit, tel ve başka yöntemlerle göçmenleri engelleme önlemlerini AB de malî açıdan desteklemiştir. Bu ülkelerdeki sığınmacıların ulaşım

⁶¹ Alice Greiger, "Outsourcing Migration Management: The Role of the Western Balkans in the European Refugee Crisis," Migration Policy Institute, 17 Ağustos 2017, Erişim tarihi: 29 Temmuz 2024, <https://www.migrationpolicy.org/article/outourcing-migration-management-western-balkans-europes-refugee-crisis>.

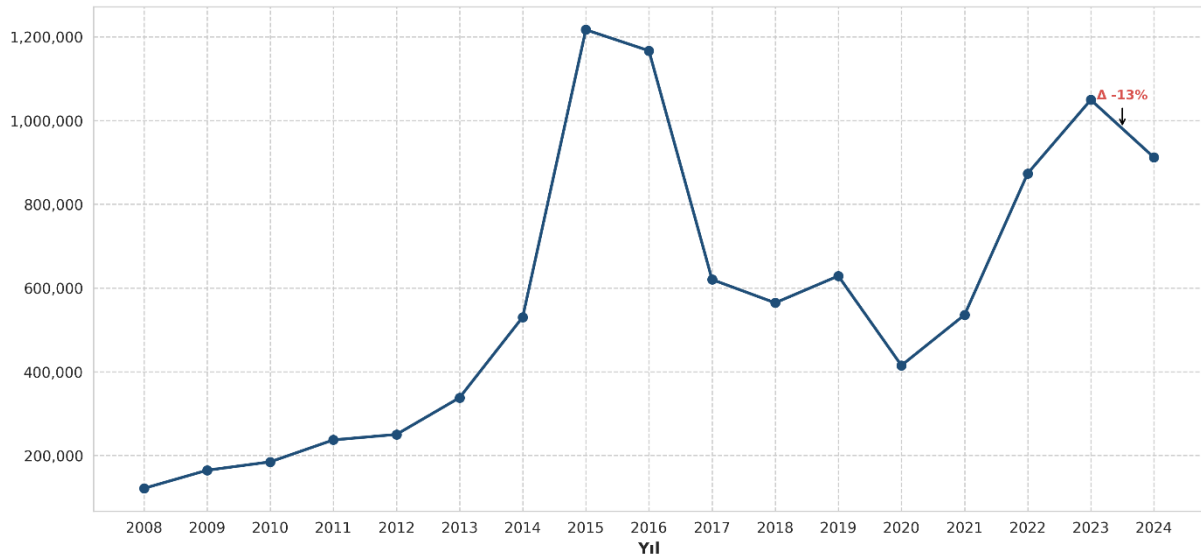
⁶² Thomas Burrows, "Return of the Iron Curtain: Soviet-era Barbed Wire Fence Is Rebuilt in Bulgaria to Prevent Migrants Reaching Europe via New Turkish Route as Prime Minister Also Announces Plans for a Wall on Greek Border", *Daily Mail*, 25 Mart 2016, Erişim tarihi: 30 Mart 2019, <https://www.dailymail.co.uk/news/article-3509429/Return-Iron-Curtain-Soviet-era-barbed-wire-fence-rebuilt-Bulgaria-prevent-migrants-reaching-Europe-new-Turkish-route-Prime-Minister-announces-plans-wall-Greek-border.html>.

⁶³ Jovana Arsenijević, vd. "A Crisis of Protection and Safe Passage: Violence Experienced by Migrants/Refugees Travelling along the Western Balkan Corridor to Northern Europe", *Conflict and Health* 11, sayı 6 (2017): 2; United Nations Office on Drugs and Crime, *UNODC Regional Programme for South Eastern Europe, 2020-2023*, 39.

⁶⁴ European Parliament, Parliamentary Question E-000650/2016, answer given by Dimitris Avramopoulos on behalf of the Commission, 24 Ağustos 2016, Erişim tarihi: 4 Ekim 2023, https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/E-8-2016-000650-ASW_EN.html?redirect#def2; European Commission, "Communication from the Commission to the European Parliament, the European Council and the Council: Third Report on the Progress Made in the Implementation of the EU-Turkey Statement", COM(2016) 634 final (Brussels: European Commission, 28 Eylül 2016), 2, Erişim tarihi: 25 Aralık 2025, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:52016DC0634>.

ve kabul masraflarının çoğu AB veya sivil toplum kuruluşlarınca karşılanmıştır.⁶⁵ Bu önlemlere rağmen sığınmacıların Batı Avrupa ülkelerine ulaşma ve yerleşme talebi yüksektir.

Grafik 1: AB'ye İlk Kez Sığınma Başvurusunda Bulunanlar (AB Vatandaşı Olmayanlar), 2008-2024

Kaynak: Eurostat, “Asylum applications - annual statistics”, 14.3.2025 (Erişim tarihi: 14.11.2025).

Görüldüğü üzere 2015 göçmen akınında zirve yıl olmuştur. Batı Balkan rotasının kullanımı da 2015'te doruğa ulaştı.

AB, Güneydoğu Avrupa İşbirliği Süreci çerçevesinde *Göç, Sığınma ve Mültecilerin Bölgesel Girişimi (MARRI - Migration, Asylum, Refugees Regional Initiative)*'yi kurarak 2004'ten beri Balkanlarda bütünleşik bir sınır geçiş denetim dizgesi oluşturmuştur.⁶⁶ MARRI'nın görevi göç, iltica, sınır denetimi, vize rejimi, mültecilerin uyumu ve iadesi konularında Batı Balkan ülkeleri arasında daha yakın bölgesel iş birliğini, ortak, kapsamlı ve uyumlu bir yaklaşımı geliştirmektir.⁶⁷ Balkan ülkelerince 2006'da imzalanan *Güneydoğu Avrupa Polis Sınır Sözleşmesi* ile uzun vadede, Schengen Bilgi Sistemi temelinde, aranan kişi ve eşyalar için bir yönetim sistemi oluşturulması ve sınır denetimi düzenlemelerinin birleştirilmesi amaçlanmıştır.⁶⁸ MARRI'nın tüm üyeleri Batı Balkan devletleridir ve merkezi Üsküp'tedir.

AB, Batı Balkan ülkelere (vd. ülkelere) tanıdığı vize serbestisi aletini açık biçimde kendi çıkarı doğrultusunda kullanmaktadır. AB'nin vize serbestisi için Batı Balkan ülkelere şart koştuğu biyometrik pasaport yükümlülüğünün arkasındaki niyeti, Batı Balkanlardan gelen seyahatlerin daha iyi denetlenmesini sağlamanın yanı sıra bu ülkelere yapılacak irtica başvurularında azalma beklentisidir.⁶⁹

Bu bağlamda AB'nin bir diğer önemli çıkar alanı Geri Kabul Anlaşması (GKA) çerçevesinde şekillenmektedir. AB, Kosova dışındaki tüm Batı Balkan ülkeleriyle GKA imzalamıştır. Kosova'nın AB ile doğrudan bir GKA'sı bulunmamasıyla birlikte, 23 AB üyesi devletle ikili geri kabul anlaşmalarına sahip olduğu belirtilmelidir. Bu anlaşmalar aracılığıyla AB, düzensiz göçmenler ve yasa dışı yollarla AB topraklarında bulunan kişileri Batı Balkan ülkelere geri

⁶⁵ Greiger, “Outsourcing Migration Management...”

⁶⁶ Paszkiewicz, “Regional Cooperation in Western Balkans...” 153.

⁶⁷ MARRI, “About Us”, Erişim tarihi: 15 Şubat 2024, <http://marri-rc.org.mk/about-us/>.

⁶⁸ Paszkiewicz, “Regional Cooperation in Western Balkans...” 153-154.

⁶⁹ Andrea Ferrero; Ruth Ferrero-Turion, “The EU Approach to the Western Balkans: A Security or Political Issue?,” *Europolity* 9, sayı 2 (2015): 23,

gönderebilme imkanına kavuşmaktadır.

4.2.2. Adi Suçlara Karşı Sınır Güvenliği

a) AB, *Suç Tehditlerine Karşı Avrupa Çok Disiplinli Platformu (EMPACT)* çerçevesinde Ortak Eylem Günleri (OEG'ler / JAD - Joint Action Days) harekâtları düzenlemektedir. Batı Balkan devletleri (Karadağ⁷⁰ ve Sırbistan⁷¹ gibi) OEG'lere katılarak suçla mücadelede AB ile eşgüdümlü çalışmaktadırlar. Ekim 2022'de Karadağ, Europol, Frontex, Eurojust vd. lerinin desteğiyle, AB dışı bir ülkede şimdiye dek gerçekleştirilen en büyük OEG'e ev sahipliği yapmıştır.⁷² Bazı OEG günleri örneğin şunlardır:

OEG Seyyar 4. Dış sınırlardan çalıntı araç kaçakçılığı, araç parçaları ve ilgili belge dolandırıcılığı dâhil olmak üzere çeşitli motorlu araç suçlarını hedeflemektedir. Örneğin Karadağ, iki haftalık harekât sırasında ortak sınır ötesi polis harekâtları yürütmüştür.⁷³

OEG Tuna 6. Göçmen kaçakçılığı, insan kaçakçılığı ve belge sahtekârlığıyla mücadeleye odaklanmaktadır.⁷⁴

AB sınır güvenliğini gerek anlaşmalarla gerekse kurduğu merkezlerin dizgesel çalışmalarıyla gerçekleştirme gayretindedir. Batı Balkan ülkeleri ile sınır iş birliği anlaşmaları (Makedonya ile 2018; Sırbistan 2018; BH, Karadağ ve Arnavutluk 2019) imzalamıştır.

b) Bir başka AB girişimi olarak 2009'da *Orta Avrupa Sınır Girişimleri Hizmeti (CESCI - Central European Service for Cross-Border Initiatives)* kurulmuştur. Merkezi Budapeşte'dedir; ancak üç önemli karargâhından biri 2015'te Yeni Sad/Sırbistan'da kurulmuştur.⁷⁵

c) *Avrupa Göçmen Kaçakçılığı Merkezi*. Europol'a bağlıdır. Batı Balkan ülkeleri, örn. Karadağ,⁷⁶ bu merkez aracılığıyla da dâhil, sınır ötesi suç uğraşlarıyla mücadele konusunda Europol ile etkin iş birliği yapmaktadırlar.

ç) *Avrupa Sınır ve Sahil Güvenlik Teşkilatı (Frontex)*. AB'nin dış sınır güvenliğine katkı yapan temel kuruluştur. AB hukukuna göre, sınırların korunması devletlerin sorumluluğundadır. Fakat üye devletler Frontex'i yardıma çağırabilirler. Frontex, çağrıyla, dış sınıra konuşlanabilmektedir. Örn. Yunanistan'ın isteğiyle düzensiz göçmen akınına karşı, Mart 2020'de *Meriç 2020* ve *Ege 2020* adlı iki hızlı sınır müdahale harekâtı başlatıldı.

Statü anlaşmaları kapsamında Frontex, AB dışı bir ülkeye de konuşlanabilmektedir. Balkanlarda Frontex, Arnavutluk, Karadağ ve Sırbistan'da harekât yürütmekte; Belgrad ve Tiran'da irtibat görevlileri bulundurmaktadır. Mesela Sırbistan, 2021'de AB ile yaptığı statü anlaşması ile Frontex unsurlarının Sırbistan'da eylemde bulunmasına izin vermiştir. Böylece Frontex birlikleri Sırbistan-Bulgaristan sınırında konuşlandı. 16.06.2021'de de başlayan ortak harekât, Sırbistan-Macaristan sınırını da kapsayacak şekilde genişletilmiştir.⁷⁷ Batı Balkan ülkeleri, AB üyesi devletlerden kapasite geliştirme ve sınır yönetimi yardımı almaktadırlar.

Frontex ile 2009'dan beri bir çalışma düzenlemesine sahip olan Karadağ da AB ile 16.05.2023'te, Frontex'in Karadağ topraklarında görevlendirilmesine/konuşlandırılmasına olanak tanıyan yeni bir statü anlaşması imzalamıştır. Anlaşma, Karadağ'ın talebi üzerine

⁷⁰ European Commission, "Montenegro 2023 Report," 67.

⁷¹ European Commission, "Serbia 2022 Report," 65; "Serbia 2023 Report," 57.

⁷² European Commission, "Montenegro 2023 Report," 56.

⁷³ European Commission, "Montenegro 2022 Report," 60.

⁷⁴ European Commission, "Serbia 2022 Report," 53.

⁷⁵ CESCİ Balkans, "Association," Erişim tarihi: 25 Aralık 2025, <https://www.cesci-balkans.eu/page.php?lang=en&page=association>.

⁷⁶ European Commission, "Montenegro 2022 Report," 60.

⁷⁷ European Commission, "Serbia 2023 Report," 71.

gerçekleşmiştir. Mevcut statü anlaşması temelinde, Karadağ'da ülkenin Arnavutluk, Hırvatistan, Kosova ve Sırbistan sınırlarında ve Podgoriça, Tivat ve Bar havalimanlarında görevli 87 Frontex mensubu görev yapmaktadır.⁷⁸ Frontex, AB üyesi olmayan bir ülkede (Karadağ'da) ilk tam teşekküllü deniz harekâtını yürütmüş,⁷⁹ Yunanistan'da hâlihazırda amacı yasa dışı madde kaçakçılığı, sınır gözetleme, göçmen takibi olan *Poseidon* operasyonunu yürütmektedir.

Batı Balkan devletleri aynı zamanda birbirleriyle de sınır güvenliği için iş birliği içindedirler. *Güneydoğu Avrupa'da Polis İşbirliği Sözleşmesi*'ne dayanarak, Batı Balkan ülkeleri, komşularıyla iş birliği geliştirdi. Örn. Sırbistan, komşu ülkelerle bilgi alışverişi yapmakta ve ortak devriyeler atmaktadır. Devletler gerek yasal düzenlemelerini gerekse sınır güvenliği ve tarama araçlarını güncellemekte ve güçlendirmektedir. Bu doğrultuda örneğin Sırbistan, 2022-2027 için yeni bütünleşik sınır yönetimi izlemine ve eylem planını 2021'de kabul etmiştir.⁸⁰

Arnavutluk ile AB, 21.05.2019'da Frontex kapsamında AB dışındaki ilk ortak harekâtı başlatmışlardır. Ortak harekât göçmen akışını denetleme, göçmen ve insan kaçaklığı ve terörizm de dâhil, sınır ötesi suçlarla mücadele ve Arnavutluk ile Yunanistan arasındaki kara sınırında Avrupa iş birliğini geliştirmeyi amaçlamaktadır. Bu aynı zamanda, Frontex'in ilk AB dışı görevlendirmesidir. Dolayısıyla bu 21.05.2019 tarihli *Arnavutluk-AB Sınır Güvenliği Anlaşması*, AB'nin sınır güvenliğinde yeni bir sayfa ve tarihî bir adımdır.⁸¹ Tüm bunlar, esasen göçe karşı eylemlerdir.

AB, tüm önlemlere rağmen Batı Balkanları daha güvenli hale getirememiştir. Çünkü AB'de, Batı Balkanlar ile bağlantılı suçlar/vakalar artmaktadır. Karadağ'da çevrimiçi aşırı sağcı içerik, ulusal ve uluslararası olaylar bağlamında artıyor. Karadağ'da Rusya'nın Ukrayna'ya karşı saldırgan savaşıyla daha da kötüleşen etnik çizgilerde artan kutuplaşma, çevrimiçi ve çevrimdışı yalan haber, etnik milliyetçilik ve nefret söylemi endişe verici boyuttadır. Ülke teröre bulaşmış kişileri ve diğer yabancı teröristleri takip edecek bir düzeneğe sahip değildir.⁸² Kosova'da kara para aklama ve terörün finansmanı ile mücadele yeterli değildir.⁸³ Makedon cezaevlerindeki aşırılaşma bir endişe kaynağı olmaya devam etmektedir.⁸⁴ Komisyon, örgütlü suç ve terörizmle

⁷⁸ European Commission, "Montenegro 2025 Report", Commission Staff Working Document, SWD(2025) 754 final/2 (Brussels: European Commission, 4 November 2025), 60-61, https://enlargement.ec.europa.eu/document/download/9ae69ea7-81d6-4d6a-a204-bd32a379d51d_en?filename=montenegro-report-2025.pdf.

⁷⁹ European Commission, "Montenegro 2022 Report," 60.

⁸⁰ European Commission, "Serbia 2022 Report," 48, 65; European Commission, "Serbia 2025 Report", Commission Staff Working Document, SWD(2025) 755 final (Brussels: European Commission, 4 November 2025), 54, https://enlargement.ec.europa.eu/document/download/6e68ce26-b95b-48e1-921a-c60c12da8f00_en?filename=serbia-report-2025.pdf. s. 54. Fakat her iki raporda belirlenen hedeflerin uygulaması gecikmiştir.

⁸¹ European External Action Service, "Albania and FRONTEX Launch the First Ever Joint Operation Outside EU", 21 Mayıs 2019, Erişim tarihi: 25 Aralık 2025, https://www.eeas.europa.eu/node/62894_en.

⁸² European Commission, "Montenegro 2022 Report," 54, 56; "Montenegro 2023 Report," 61; "Montenegro 2019 Report", Commission Staff Working Document, SWD(2019) 217 final (Brussels: European Commission, 29 Mayıs 2019), 6-7, https://enlargement.ec.europa.eu/document/download/e5f886d9-191e-46fc-aac8-3fd7912735f8_en?filename=20190529-montenegro-report.pdf.

⁸³ European Commission, "Kosovo 2018 Report,"

https://www.eeas.europa.eu/sites/default/files/01._kosovo_report_2018_0.pdf; European Commission, "Kosovo 2019 Report," Commission Staff Working Document, SWD(2019) 216 final (Brussels: European Commission, 29 Mayıs 2019), 38, https://enlargement.ec.europa.eu/document/download/85bb4cd1-fbe1-47b3-8914-7f606f1ede37_en?filename=20190529-kosovo-report.pdf; "Kosovo 2023 Report," 5, 47.

⁸⁴ European Commission, "North Macedonia 2022 Report." Commission Staff Working Document, SWD(2022) 337 final (Brussels: European Commission, 12 Ekim 2022), 42, <https://enlargement.ec.europa.eu/document/download/48ba61f0-41ae-4cff-9517->

mücadelenin stratejik bir öncelik haline gelmesi gerektiğini belirtmesine rağmen⁸⁵ Sırbistan, AB-Batı Balkanlar Terörle Mücadele Ortak Eylem Planı kapsamında somut bir ilerleme sağlayamamıştır. Nitekim Sırp mahkemeleri, Ukrayna'daki savaşa katılmak üzere ülkeden ayrılan 16 kişi hakkında mahkûmiyet kararı vermiş olsa da bu cezalar infaz edilmeyerek askıya alınmıştır.⁸⁶

Arnavutluk'taki suçlarda gözlenen artış 2023'ten itibaren tekrar yükselişe geçmiştir. Arnavutluk'ta uyuşturucu suçları, 2021'de, suç türleri içinde %47,6 ile ilk sıradadır. Uyuşturucu suçundaki durum şöyledir:

Tablo 5. Arnavutluk Uyuşturucu Suçu Göstergeleri, 2020-2024

<i>Cezai Suçlar</i>	<i>2020</i>	<i>2021</i>	<i>2022</i>	<i>2023</i>	<i>2024</i>	<i>Değişim -, % 2023/2024</i>
Fail sayısı	3.202	3.793	3.609	3.954	3.256	17.6
Kayıtlı ceza davası	1.793	2.069	1.585	1.804	1.718	4.7
Mahkûm sayısı	1.311	1.431	1.377	1.539	1.381	10.2
<i>Ülke/Toplam Mahkûm</i>	<i>4.614</i>	<i>4.956</i>	<i>4.944</i>	<i>5.169</i>	<i>4.991</i>	<i>5.4</i>

Kaynak: Instat, “Crimes and criminal justice”, (Erişim tarihi: 14.11.2025).

Ülkedeki uyuşturucu suç oranlarında kısmi azalmalar vardır.

4.3. Bölgesel Güvenlik

Bölge içi devinimlerden kaynaklı sorunlar ziyadesiyle fazla olup, Balkan ve Avrupa güvenliğine tehdit oluşturmaktadır:

a) Balkan devletleri arasındaki anlaşmazlıklar bölgesel istikrarı ciddi biçimde tehdit etmektedir. Batı Balkan coğrafyasında Sırp ve Arnavut milliyetçiliklerinin hâlen varlığını sürdürmesi, bölge güvenliği açısından önemli bir risk faktörü oluşturmaktadır. Bu bağlamda Sırbistan'ın neredeyse tüm Batı Balkan ülkeleriyle yaşadığı ihtilaflar dikkat çekicidir. Bunların başında Kosova-Sırbistan ilişkilerinin kopukluğu ve bunun doğal bir sonucu olarak Kosova'nın iç ve dış meşruiyet sorunu gelmektedir. Benzer şekilde Bosna-Hersek ile devam eden sınır belirleme meselesi, Drina Nehri üzerindeki iki baraj ve Belgrad-Bar demiryolunun Bosna-Hersek topraklarından geçen kısmına ilişkin anlaşmazlıklar da önemli sorun alanlarını teşkil etmektedir. Karadağ ile süregelen gergin ilişkiler de bu sorunlu tabloyu tamamlamaktadır.⁸⁷

b) Etnik anlaşmazlıklar da Batı Balkanlar temel endişe kaynağıdır. BH'deki Hırvatlar ve Sırp, Kosova'daki Sırp, Arnavutluk ile Yunanistan arasındaki azınlıklar sorunu, Sırbistan içindeki Müslüman azınlıklar, Makedonya'da 2001'deki şiddet olaylarıyla kendini belli eden

29fac190f4bd_en?filename=North%20Macedonia%20Report%202022.pdf.; “North Macedonia 2023 Report”, Commission Staff Working Document, SWD(2023) 693 final (Brussels: European Commission, 8 Kasım 2023), 47, https://enlargement.ec.europa.eu/system/files/2023-11/SWD_2023_693%20North%20Macedonia%20report.pdf.

⁸⁵ European Commission, “Serbia 2018 Report,” Commission Staff Working Document, SWD(2018) 152 final (Strasbourg: European Commission, 17 Nisan 2018), 33, 34, https://enlargement.ec.europa.eu/document/download/377c86c1-1cb6-49ca-8549-e40be2308643_en?filename=20180417-serbia-report.pdf; European Commission, “Serbia 2019 Report,” Commission Staff Working Document, SWD(2019) 219 final (Brussels: European Commission, 29 Mayıs 2019), 34, https://enlargement.ec.europa.eu/document/download/d4942ea8-7af6-47ab-9db0-b081190fe9b0_en?filename=20190529-serbia-report.pdf.

⁸⁶ European Commission, “Serbia 2022 Report,” 58.

⁸⁷ European Commission, “Serbia 2022 Report,” 87; “Serbia 2023 Report,” Commission Staff Working Document, SWD(2023) 695 final (Brussels: European Commission, 8 Kasım 2023), 93, https://enlargement.ec.europa.eu/document/download/9198cd1a-c8c9-4973-90ac-b6ba6bd72b53_en?filename=SWD_2023_695_Serbia.pdf.

Arnavut azınlık sorunu vb. Balkanlarda bir çatışma olasılığını her daim diri tutmaktadır.

c) Batı Balkan ülkelerinde iktidar-muhalefet arasındaki uyuşmazlıklardan kaynaklanan siyasi krizler sıklıkla yaşanmaktadır. Bu krizlerin bazıları oldukça uzun süreli ve etkili olmaktadır. Örneğin Sırbistan’da yaşanan silahlı saldırıları takiben Mayıs 2023’te “Sırbistan şiddete karşı” sloganıyla başlayan gösteriler, aylarca devam eden bir toplumsal muhalefet hareketine dönüşmüştür. Bu durum, bölgedeki siyasi istikrarsızlığın derecesini göstermesi açısından önemlidir. Nitekim 2023 istikrar endeksinde Batı Balkan ülkeleri arasında en iyi performansı gösteren Arnavutluk bile, 193 ülke içerisinde 87. sırada yer almaktadır. En kötü ise 128. sıra ile BH’dır.⁸⁸ Buna karşın Arnavutluk, uzlaştırıcı ve yapıcı diplomasi anlayışıyla kritik krizleri dahi yatıştırarak Balkan istikrarına en önemli katkıyı sağlayan ülke olduğu inancını taşımaktadır.⁸⁹

4.4. Enerji

4.4.1. Enerji Güzergâhı

AB, büyük bir enerji ithalatçısıdır. İthal enerjiye bağımlılığı 2000’de %56.2 iken, 2020’de %57.4’e yükselmiştir.⁹⁰

Tablo 6. AB’nin 2020-2024 Enerji İthalatı ve Alan Dağılımı

	2020	2021	2022	2023	2024
Değer (milyar €)	14.3	26.1	57.8	37.1	31
Miktar (milyon ton)	63.2	65.9	70.8	64.3	59.6
Enerji Ürünlerinin AB’nin Toplam İthalatındaki Payı, 2020-2024, %					
Petrol ürünleri	7.2	9.1	11	10.9	10.7
Doğal Gaz (Gaz + Sıvı)	2.3	5	10.7	6	4
Katı Yakıt (Kömür)	0.4	0.6	1	0.8	0.5
Toplam	10	14.7	22.8	17.6	15.3

Kaynak: Eurostat, “EU imports of energy products - latest developments”, Eylül 2025, (Erişim tarihi: 14.11.2025).

Rusya-Ukrayna savaşı ve Rusya’nın gazı silah olarak kullanması, gaz güvenliği ve çeşitliliği gereksinimini AB gündeminde üst sıralara taşıdı. Savaşın başlangıcından bu yana Rusya’dan AB’ye gaz ithalatı önemli oranda azaldı. Çünkü AB-Rusya ilişkileri maslahatgüzar düzeyinde olduğundan, doğal gaz başta olmak üzere Rusya’dan Avrupa’ya enerji nakli çeşitli zorluklarla karşı karşıyadır. AB, özellikle Ukrayna’dan dolayı 2014’ten beri Rusya’ya yaptırım uygulamaktadır. AB Zirvesi, Rusya’ya iktisadi yaptırımını 15.03.2026’ya dek uzattı (19. yaptırım paketi). Rusya da AB’ye yaptırım uygulamaktadır. Buna karşın AB doğal gazda dışarıya, Rusya’ya bağımlıdır.

⁸⁸ TheGlobalEconomy.com, “Political Stability - Country Rankings”, Erişim tarihi: 16 Kasım 2025, https://www.theglobaleconomy.com/rankings/wb_political_stability/. Kosova, BM üyesi olmadığından listede yoktur.

⁸⁹ Klodina Beshku; Orjana Mullisi, “The EU as a Reforming Power in the Western Balkan: The Case of Albania”, *Journal of Liberty and International Affairs* 4, sayı 2 (2018): 46; Sokol Brahaj, “Arnavutluk’ta Demokratikleşme Süreci ve Avrupa Birliği’nin Yapıcı Etkileri” (Yüksek Lisans tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir, 2009), 57-58..

⁹⁰ 2022 itibarıyla AB’nin bağımlılığı %62,5’tir. Ülke bazında en yüksek bağımlı ülke Malta %98,9, en düşük/az bağımlı ülke ise Estonya’dır %6,1. Batı Balkan ülkelerinin ithal enerjiye bağımlılığı, 2022, %: BH 26,2, Karadağ 29, Arnavutluk 31,4; Kosova 32,2, Sırbistan 44,9, Hırvatistan 60,3, Makedonya 63’tür. Bkz: Eurostat, “Energy Imports Dependency,” Erişim tarihi: 16 Kasım 2025, https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/nrg_ind_id/bookmark/table?lang=en&bookmarkId=a1dea342-4f5a-4276-8298-2bde31802d41&c=1714858380193.

Tablo 7. 2022, 2024 ve 2025'in 2. Çeyrekleri İtibarıyla AB'nin Enerji İthalatı (ticaretin %'si)

			2022 / 2ç %		2024 / 2ç %		2025 / 2ç %	
Ürün		Sıra	Ülke	Değer	Ülke	Değer	Ülke	Değer
Petrol Ürünleri		1	Rusya	15.9	ABD	15.1	Norveç	15.2
		2	ABD	10.8	Norveç	14.1	ABD	14.2
		3	Norveç	9.6	Kazakistan	11.7	Kazakistan	12.7
		4	Nijerya	6.9	S. Arabistan	8.7	Libya	9.9
		5	Kazakistan	6.6	Libya	8.4	S. Arabistan	6.2
		6	Irak	6.5	Irak	5.7	Nijerya	5.3
		7	S. Arabistan	6.3	Nijerya	5.4	Brezilya	3.3
Doğal Gaz	Gaz	1	Norveç	38.1	Norveç	43.6	Norveç	50.8
		2	Rusya	28.3	Cezayir	22.4	Cezayir	17.8
		3	B. Krallık	17.9	Rusya	15.8	B. Krallık	12.1
		4	Cezayir	7.2	B. Krallık	9	Rusya	7.8
	Sıvı Doğal Gaz (LNG)	1	ABD	49.1	ABD	49.6	ABD	57.7
		2	Rusya	15.2	Rusya	16.4	Rusya	12.9
		3	Katar	11.4	Cezayir	11.1	Cezayir	7.4
Kömür		1	Rusya	32.8	Avustralya	40.1	ABD	35.3
		2	Avustralya	20.5	ABD	34.2	Avustralya	33.2
		3	ABD	20.3	Kanada	7.3	Kolombiya	12.5

Kaynak: Eurostat, “EU imports of energy products - latest developments”, Eylül 2025, fig. 4-7.

Aşağıdaki hatlar Balkan güzergâhından geçmektedir/geçecektir:

Türk Akım Boru hattı (Turk Stream Pipeline). AB, Ukrayna sorunundan dolayı yeni enerji satıcıları aramaktadır. Rusya da hem yeni pazarlar hem de AB'ye doğal gaz satışında Ukrayna'yı devre dışı bırakacak yeni güzergâhlar aramaktadır. Bu doğrultuda Türkiye üzerinden Avrupa'ya uzanan *Türk Akımı* hattı yürümektedir. Esasında 2011'den beri uğraşıta olan Türk Akım, Rusya'dan (Anapa) başlayıp, Karadeniz'in dibinden Türkiye'de (Kırklareli) karaya çıkmaktadır. Yılda 31,5 milyar m³ doğal gaz aktarım sığasına sahiptir.⁹¹ Türk Akım, Balkan güzergâhında Sırbistan'dan geçerek Avrupa'ya ulaşmaktadır. BH de, 02.05.2019'da bu hatta dahil olmak istediğini beyan etmiştir. Hat 01.01.2020'de işleme girmiştir. Böylece Avrupa'ya güvenli gaz sağlamaktadır.

Doğu Akdeniz Boru hattı (EastMed). AB, bu projeyi Avrupa'nın mevcut ve gelecekteki gaz ihtiyacını karşılayabilmek adına oldukça önemsemiş ve desteklemiştir. 2015'te Avrupa Komisyonu, Eastmed'i *Avrupa Ortak Çıkar Projesi* olarak kabul etmiştir. Bunda Yunanistan, GKRY ve İtalya'nın çabalarının yanı sıra, hattın Avrupa'ya yapacağı katkıları göz önünde tutması etkili olmuştur. Ayrıca Eastmed, *Avrupa Gaz İletim Sistemi İşletmecileri Ağı (ENTSOG)* hedefi doğrultusunda son 10 Yıllık Kalkınma Planı'na dâhil edilmiştir. Aynı yıl AB, Eastmed'e *Avrupa'yı Birleştirme Aracı (CEF - Connecting Europe Facility)* kapsamında 2 milyon € hibe desteği sağlamıştır.⁹² Buna karşın Türkiye'nin itirazına ilaveten ABD'nin de desteğini çekmesiyle Eastmed'in, denizden nakil güzergâhının hayata geçmesi iyice zorlaşmıştır.

Güney Akım Doğal Gaz Koridoru. Üç hattan oluşmaktadır: *Güney Kafkasya Boru Hattı (SCP, Azerbaycan-Gürcistan)*, *Trans Anadolu Doğal Gaz Boru Hattı (TANAP, Türkiye)* ve *Trans Adriyatik Boru Hattı (TAP, Yunanistan-Arnavutluk-İtalya)*. Üçüne Güney Akım Doğal Gaz Koridoru denmektedir. Azerbaycan'ın Hazar Denizi'ndeki sahalarından çıkarılan doğal gaz Türkiye (Edirne) üzerinden Yunanistan, Arnavutluk ve İtalya'ya uzanmaktadır. 21.11.2018'de

⁹¹ TurkStream, “Türk Akımın Sağladığı Yararlar,” Erişim tarihi: 25 Aralık 2025, <https://turkstream.info/tr/project/benefits/>.

⁹² Yücel Acer, “EastMed Projesinde Dönüm Noktasına mı Geliniyor?,” *SETA Perspektif*, sayı 326 (Şubat 2022), <https://media.setav.org.tr/dosya/2022/02/perspektif-eastmed-projesinde-donum-noktasina-mi-geliniyor.pdf>.

TAP'la birleşen TANAP'tan Avrupa'ya 10 milyar m³ gaz sevk edilmektedir.

4.4.2. Enerji Arz Güvenliği

Hidrokarbon ve yenilenebilir enerji potansiyeliyle Balkanlar, Avrupa'nın stratejik güç merkezlerinden ve önemli ulaşım koridorlarından biri haline gelecek kaynaklara sahiptir. Coğrafi konum, denize erişilebilirlik ve istikrarlı bir düzenleyici siyasi çerçeve oluşturma arzusu Balkanları enerji yatırımları için cazip hale getirmektedir. Bu yönüyle Balkanlar AB'nin dolaylı enerji tedarikçisi konumundadır.

Arz güvenliği kavramı iki temel boyuta işaret etmektedir: Birincisi, AB'nin gaz ve petrol tedarik kaynaklarını çeşitlendirerek enerji arzının kesintiye uğramasını önlemesidir. İkincisi ise AB ülkelerine enerji taşıyan boru hatlarının fiziki güvenliğinin sağlanmasıdır. Balkanlar üzerinden Avrupa'ya ulaşan doğal gaz ve petrol boru hatlarının güvenliği, ancak transit ülkelerin istikrarlı ve güvenli bir yapıya sahip olması durumunda temin edilebilmektedir.

Nitekim Ukrayna'da süregelen savaş nedeniyle bölgenin istikrarsız yapısı, arz güvenliği meselesini AB açısından kritik bir öneme taşımıştır. Ayrıca Rusya'nın Ukrayna ile yaşadığı gerginlik sebebiyle doğal gazı siyasi bir baskı aracı olarak kullanması, Avrupa'ya yönelik enerji akışının kesintiye uğramasına yol açmıştır. Bu iki gelişme, Balkan enerji koridorunun stratejik önemini belirgin biçimde artırmıştır.

AB, 2006'da AB iç enerji pazarını Batı Balkan ülkelerine genişletmek amacıyla, bu ülkelerle bir Enerji Topluluğu kurmuştur. Topluluğun enerji yatırımlarını artırması ve arz güvenliğine katkıda bulunması da düşünülmüştür. Bu doğrultuda Bulgaristan ve Sırbistan, 2022'de Avrupa Yatırım Bankası destekli yaklaşık 170 km'lik bir Gaz Ara bağlantısı inşa etmişlerdir. İnşa büyük ölçüde AB tarafından bütçelenmiştir. Amaç, gaz arzının güvenliğini, yol ve kaynak çeşitliliğini, bölgenin enerji ve pazar bütünleşmesini artırmaktır.⁹³ AB, Batı Balkanlardan arz güvenliği konusunda AB *müktesebatına* uyum sağlamalarını istemektedir. Örneğin Sırbistan, yüksek düzeyde uyum sağlamıştır.⁹⁴

Enerji güvenliği istikrarlı bir Balkanlar ile mümkündür. Bunun içindir ki AB'nin Batı Balkan ülkeleriyle izlediği sürecin adı 'İstikrar ve Ortaklık Süreci', anlaşmaların adı da 'İstikrar ve Ortaklık Anlaşmaları'dır.

4.5. Çevre ve Hava

AB'nin Batı Balkanlardan bir başka çıkarı da çevre kirliliği konusundadır. Batı Balkan ülkelerindeki kömür kullanımının çokluğu çevre kirliliğini artırmaktadır.

Batı Balkan ülkelerindeki çevre standartları, AB'nin Ortam Hava Kalitesi Yönergesi, Ulusal Salım Tavanları Yönergesi, Büyük Yakma Tesisleri Yönergesi ve Endüstriyel Salım Yönergesi gibi düzenlemeleriyle yönetilmektedir. AB, komşu bölgeden atmosferik dolaşım ve rüzgâr gibi doğal mekanizmalarla kendi topraklarına taşınan kirli havanın önlenmesini hedeflemektedir.

Bu çerçevede kömür santrallerinin insan sağlığı ve çevre üzerindeki zararlı etkilerinin azaltılması, Enerji Topluluğu Anlaşması kapsamında Büyük Yakma Tesisleri Yönergesi aracılığıyla düzenlenmiştir. Ancak Ulusal Salım Azaltma Planları'nda taahhütlerde

⁹³ European Commission, Directorate-General for Energy, "Inauguration of the Bulgaria-Serbia Gas Interconnector," 11 Aralık 2023, Erişim tarihi: 25 Aralık 2025, https://energy.ec.europa.eu/news/inauguration-bulgaria-serbia-gas-interconnector-2023-12-11_en. Commission Staff Working Document, SWD(2022) 338 final (Brussels: European Commission, 12 Ekim 2022), 118, https://enlargement.ec.europa.eu/document/download/d87e4167-65fd-42b0-8ede-7fa05c3d9355_en?filename=Serbia%20Report%202022.pdf.

⁹⁴ European Commission, "Serbia 2022 Report", 118.

bulunmalarına rağmen, kömür enerji kaynağı olarak kullanan ülkelerin hiçbiri bu yükümlülükler uymamaktadır. Nitekim Batı Balkan ülkelerine tanınan uyum süresi 5 yıldan fazla bir süre önce sona ermiş olmasına karşın, bu ülkeler hâlâ belirlenen kirlilik sınırlarını aşmaktadır. Batı Balkanlardaki kömürlü termik santraller, havayı izin verilen emisyon sınırının 6 katı oranında kirletmektedir. 2018-2020 döneminde, bu kontrolsüz emisyon aşırımları toplam yaklaşık 12.000 kişinin erken ölümüne neden olmuştur. Bu rakamın 3.700'ü Batı Balkan bölgesinde, 7.000'i AB ülkelerinde ve 960'ı daha uzak coğrafyalarda gerçekleşmiştir.⁹⁵

Örneğin Sırbistan'da enerji işkolu büyük ölçüde verimsiz ve kirleticidir. Enerji altyapısı eski olup ısıtmada katı yakıt (odun, kömür) kullanımı hava kirliliğinin ana sebebidir. Çünkü katı yakıt kullanım oranı %90'lar düzeyindedir. Sırbistan, hava kalitesini iyileştirmelidir.⁹⁶

5. Etkili AB Dış Siyaseti

AB, geniş bir coğrafya ve nüfusu dış siyasetine dahil ederek muhatap ülkeler karşısındaki gücünü artırmaktadır. Yaptırım uygularken veya üçüncü ülkelerle müzakere yaparken bu nüfuzu bir koz olarak kullanabilmekte ve böylece çıkar elde edebilmektedir. Nitekim AB'nin bir kararına 30'dan fazla ülke ve 500 milyon üzerinde nüfusun riayet edeceğini bilen üçüncü ülkeler, AB ile çatışmaktan kaçınma ve AB politikalarıyla uyumlu hareket etme eğilimi göstermektedir. Batı Balkan ülkeleri, AB'nin dış politika hedeflerinin gerçekleştirilmesinde önemli rol oynayan kıta ötesi harekâtlarına da katılım sağlamaktadır. Örneğin Arnavutluk, Karadağ, Sırbistan ve Slovenya, AB Somali Eğitim Misiyonu'na katkıda bulunmaktadır. Bölge ülkelerinin genç nüfusunun AB'nin askerî operasyonlarına katılımı, AB güvenliğine ve dış politikasına yapılan somut katkılar arasında yer almaktadır. Buna karşın AB, geleneksel yönelim farklılıklarına sahip bazı Batı Balkan ülkelerini dış politikasına entegre etmekte güçlüklerle karşılaşabilmektedir. Bu durum özellikle AB'nin Rusya politikasında belirgin hale gelmektedir. Sırbistan'ın, 8 Temmuz 2014 tarihinde Rus devlet şirketi Gazprom ile Güney Akım enerji projesi kapsamında 2,1 milyar avroluk anlaşma imzalaması, AB ile ilişkilerini karmaşık bir hale getirmiştir. AB'nin rekabet kurallarını ihlal ettiği gerekçesiyle projeyi askıya alması yönündeki baskılarına rağmen Sırbistan hem projedeki konumunu hem de Rusya ile olan ilişkilerini muhafaza etmiştir.⁹⁷ Aksine 30.06.2017'de gaz ağının genişletilmesine dair anlaşmaya ilaveten, 19.12.2017'de Gazprom ile *Yugorosgaz* (%50'si Gazprom'a ait olan Sırp devlet şirketi) Rus doğal gazının Sırbistan'a uzun dönemli arzına dair anlaşmanın ekini imzalamışlardır. Bu durum, Sırbistan'ın tek gaz tedarikçisi konumundaki Gazprom'a bağımlı hale gelmesine ve Rusya'nın Sırp gaz altyapısı ile petrol endüstrisi üzerinde çoğunluk kontrolü elde etmesine yol açmıştır. Benzer şekilde Sırbistan, AB'nin Ukrayna ve Rusya ile ilgili uyguladığı kısıtlayıcı tedbirlere de uyum sağlamamıştır.⁹⁸ Bu uymamazlık Rusya'nın 2022'de Ukrayna'ya saldırısı üzerine takınılan AB tavrında/yaptırımlarında da kendini göstermiştir. Sırbistan, AB'nin Rusya'ya karşı yaptırımlarının hiçbirine ve Dış ve Güvenlik Politikası (DGP) Yüksek Temsilcisi'nin söylemlerinin ise çoğuna katılmadı. Bu nedenle Sırbistan'ın AB DGP'sine uyum oranı 2021'de %64'ten 2022'de %46'ya inmiştir. Ağustos 2023'te ise bu oran %51'dir. Bu da AB'de, Rusya ile yakın ilişkilerini sürdürmesi nedeniyle Sırbistan'ın stratejik yönüne dair şüpheleri artırmıştır. Bununla birlikte son zamanlarda uyum artmış ve 2024'te %59'a, 24.10.2025'te ise %63'e çıkmıştır.⁹⁹ Dolayısıyla AB, Batı Balkan ülkelerini kendi dış

⁹⁵ "Comply or Close," Erişim tarihi: 22 Şubat 2023, <https://www.complyorclose.org/>.

⁹⁶ European Commission, "Serbia 2023 Report," 82-83.

⁹⁷ "Russia, Serbia Agree €2.1bn South Stream Construction Deal", *RT*, 9 Temmuz 2014, Erişim tarihi: 25 Aralık 2025, <https://www.rt.com/business/171152-russia-serbia-south-stream/>; <https://www.eliamep.gr/wp-content/uploads/2014/07/The-Western-Balkan-EU-accession-process-and-the-Greek-Presidency-2014-FINAL-29-July-2014-PDF.pdf>.

⁹⁸ European Commission, "Serbia 2022 Report," 85, 119; "Serbia 2023 Report," 83, 93.

⁹⁹ European Commission, "Serbia 2025 Report," 3, 8; "Serbia 2023 Report," 3, 9; "Serbia 2025 Report," 103.

ve güvenlik siyasetine dahil etme çıkarını büyük oranda elde etmiştir. Çünkü Arnavutluk, Karadağ, Kosova ve Makedonya AB DGP'sine tam uyum sağlarken;¹⁰⁰ BH ve Sırbistan'ın uyumu AB'nin arzuladığı oranda değildir.

6. Balkanların Jeostratejisi

AB, arka bahçesi olarak gördüğü Balkanlarda alan hâkimiyeti kurmak istemektedir. Başta Türkiye ve Rusya'nın Balkanlarda etkinlik kazanmasını istememekte ve bu iki ülkenin buradaki varlığından rahatsızlık duymaktadır. Örneğin AB'nin *Bosna Hersek 2016 Raporu*'nda, BH ile AB ticaretinin payının 2016'nın ilk 8 ayında bir önceki yıla göre, esasen Türkiye gibi AB dışı ülkelere yönelik ticaret yönelimi neticesinde düştüğü belirtilmiştir.¹⁰¹ Fransız Cumhurbaşkanı Emanuel Macron da 2018'de, 'Balkanları Türkiye'ye kaptırdık, bunu engellemeliyiz'¹⁰² mealindeki ifadesiyle bu gerçekliği itiraf etmiştir. Fakat Macron'un savının gerçekliği mutlak yansıtmadığı ve daha çok AB'yi uyarıcı mahiyette olduğu belirtilebilir. Çünkü o zamanlar Batı Balkanların AB ile ticareti %72,2 olmasına karşılık, Türkiye ile yalnızca %4,2'dir. Buna rağmen bir yönelim rahatsızlığı vardır. Her ne kadar 2018'deki ticaret, Macron'u yalanlasa da sonraki 5 yılın ticareti AB'nin Batı Balkanlardaki pazar payının azaldığını; Çin ve Türkiye'nin payının arttığını göstermektedir:

Tablo 8. AB ve Rakip Ülkelerin Batı Balkanlardaki Ticaret Pazar Payı, Milyon €

Sıra	2018			2021			2024		
	Ülke	Tutar	%	Ülke	Tutar	%	Ülke	Tutar	%
1	AB28	51.861	72.2	AB27	60.966	67.5	AB27	78.095	65.3
2	Çin	4.138	5.8	Çin	7.277	8.1	Çin	11.779	9.8
3	Rusya	3.322	4.6	Türkiye	4.606	5.1	Türkiye	7.150	6
4	Türkiye	3.009	4.2	Rusya	3.052	3.4	Rusya	2.599	2.2

Kaynak: European Commission, Statistics

AB ve Rusya'nın Balkan jeopolitiğine hâkimiyet mücadelesi sürmektedir. Karadağ'ın NATO üyeliğinde görüldüğü gibi, Rusya'nın Balkan jeopolitiğindeki gücü geriler gözüксе de Rusya, mezhep, savunma, kültür ve gaz unsurlarını kullanarak, Balkan ülkelerinin Batı/AB bütünleşmelerini engellemek istemektedir. Örneğin Balkan ülkelerinin Rusya'dan gelen gaz hatlarına dahil olmasına Rusya karar vermektedir. Buna karşılık AB üyelik ve mali yardım kozuyla Balkan ülkelerini yanına çekme gayretindedir.¹⁰³ Nitekim önceki Almanya Dışişleri Bakanı Annalena Baerbock, "Rusya'nın 'acımasız emperyalizmi' karşısında Batı Balkanları AB'ye katılım yolunda desteklemenin jeopolitik bir zorunluluk haline geldiğini" belirtmiştir.¹⁰⁴ Keza Balkan coğrafyası yeraltı ve yerüstü kaynaklar bakımından da AB için önem arz etmektedir. Mesela, Kosova'daki Trepça madenleri bir asırdır önemli üretim merkezidir. Ayrıca su yolları ve boru hatları nakil yolları itibarıyla da jeostratejik önemdedir.

¹⁰⁰ Bu dört ülke, Mayıs 2023'te, Batı Balkan QUAD - AB ODGP'siyle %100 Uyum adlı gayri resmî bir girişim başlatmışlardır. Bkz: European Commission, "Albania 2023 Report," 133.

¹⁰¹ Avrupa Komisyonu, *Bosnia and Herzegovina 2016 Report*, s. 38.

¹⁰² "Macron, Balkanları AB'ye Almayacaklarını ama Rusya ve Türkiye'ye Kaymalarına da İzin Vermeyeceklerini Söyledi", *Anlatılanın Ötesi*, 20 Nisan 2018, Erişim tarihi: 25 Aralık 2025, <https://anlatilananotesi.com.tr/20180420/macron-balkanlari-ab-almayacaklarini-rusya-turkiye-1033109681.html>.

¹⁰³ "West & Russia Battle for Control over Balkans Gas Corridors", *The Peninsula*, 16 Temmuz 2017, Erişim tarihi: 25 Aralık 2025, <https://thepeninsulaqatar.com/article/16/07/2017/West-Russia-battle-for-control-over-Balkans-gas-corridors>.

¹⁰⁴ Cüneyt Karadağ, "Almanya: Batı Balkan Ülkelerinin AB Yolunda Desteklenmesi Jeopolitik Zorunluluk Haline Geldi," *Anadolu Ajansı*, 4 Mart 2024, Erişim tarihi: 25 Aralık 2025, <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/almanya-bati-balkan-ulkelerinin-ab-yolunda-desteklenmesi-jeopolitik-zorunluluk-haline-geldi/3154558>.

Sonuç

AB'nin Batı Balkan ülkeleri nezdindeki normatif gücü zaman zaman zayıflama eğilimi gösterse de büyük ölçüde AB'nin kendi girişimleriyle canlı tutulmuştur. Bu strateji doğrultusunda AB'nin bölgedeki çıkarlarını önemli ölçüde gerçekleştirdiği görülmektedir:

Birincisi, AB Batı Balkanları iktisadi, siyasi ve hukuki açılardan dönüştürmede büyük başarı kaydetmiştir. İkincisi, malların serbest dolaşımı hedefini tam anlamıyla gerçekleştirmiştir. Üçüncüsü, AB'nin yumuşak gücü Batı Balkan gençliğini kendine çekmeyi başarmış ve bu konudaki amacına ulaşmıştır. Dördüncüsü, Batı Balkan ülkelerinin desteğiyle AB, küresel düzeyde nüfuzunu lehine kullanabilmektedir. Beşincisi, Balkan coğrafyasındaki stratejik konumu AB'nin uluslararası hareket kabiliyetini artırmıştır. Altıncısı, AB Batı Balkanlar pazarında hâkim konumdadır.

Bununla birlikte AB'nin yumuşak gücü, pazar açısından nispi bir zayıflama göstermiştir. Nitekim AB'nin Batı Balkanlar pazarına yönelimi artmış (AB'nin toplam dış ticareti içinde Batı Balkanların payı %1,3'ten %1,5'e yükselmiştir) ve bu durum Birliğin bölgeye olan ekonomik bağımlılığını güçlendirmiştir.

Buna karşın AB'nin en büyük zorluğu güvenlik alanında ortaya çıkmaktadır. Düzensiz göç akınları Batı Balkan ülkelerinde toplumsal güvenlik sorunlarına neden olmuş ve bu durum AB'nin istikrar temelli çıkarlarının gerçekleştirilmesini zorlaştırmıştır. Balkan ülkeleri sığınmacı akınına karşı büyük ölçüde tek tip bir tepki geliştirmiştir: güvenlik önlemlerinin artırılması.

Yoğun göç akınına karşı AB düzeyinde hem hukuki hem de hukuk dışı çözümler üretilmiştir. Balkan ülkelerine jandarma rolü verilmesi bu çözümlerden biri olmuştur. AB, Balkan ülkelerinin sığınmacılara yönelik attığı neredeyse her adımı, hem söylem düzeyinde hem de mali yardımlar yoluyla desteklemiştir. AB'yi 'güvenlik Avrupası'na dönüştüren bu adımlar, hem AB'nin hem de ilgili ülkelerin kendi güvenlikleri için hayata geçirilmiştir. Ekonomik açıdan görece dezavantajlı konumdaki Balkan ülkeleri, güvenliği refaha öncelemiştir. AB'nin bu anlayışı destekleyici yaklaşımı ise söz konusu ülkeleri cesaretlendirmiştir.

Balkan ülkelerinin AB güvenliğine yapacağı en üst katkı AB üyeliğiyle mümkün olacaktır. Zira AB güvenlik talepleri, bu ülkelerde şu anda zorunluluğa dayanmazken, üyelik halinde mecburi bir uygulamaya dönüşebilecektir. Aslında AB de uzun vadede, kalıcı güvenliği; ancak tam üyelik sürecinin sağlayacağı bilincindedir.¹⁰⁵ AB'nin Batı Balkan ülkelerini tam üyeliğe kabul etmesi, Birliğin bölge üzerindeki hâkimiyetini konsolide edecek ve derinleştirecektir. Bu strateji sayesinde AB, rekabet halinde olduğu Rusya ve Türkiye gibi bölgesel aktörlerin Batı Balkanlar üzerindeki etkisini marjinalleştirme imkânına kavuşacaktır. Üyelik perspektifi, AB'nin Batı Balkanlardan beklediği tüm stratejik çıkarların gerçekleşmesi için kritik öneme sahip bir araç konumundadır. Bu yaklaşımın AB açısından rasyonelliği, dönemin Yunanistan Başbakanı Antonis Samaras'ın 30 Haziran 2014 tarihinde Yunanistan'ın AB Bakanlar Konseyi dönem başkanlığının sona ermesi vesilesiyle yaptığı açıklamada da vurgulanmıştır. Samaras, Batı Balkanların AB'ye entegrasyonunun "Avrupa'nın çıkarına" olduğunu ifade ederek, genişlemenin yalnızca aday ülkelerin değil, aynı zamanda AB'nin kendisinin de stratejik çıkarlarına hizmet ettiğini teyit etmiştir.¹⁰⁶

¹⁰⁵ Birgül Demirtaş, "AB'nin Dönüştürücü Gücü ve Batı Balkanlarda Demokratikleşme Süreci: Başarılanlar ve Başarılmalayanlar," içinde *Hukuki, Siyasi ve İktisadi Yönleriyle Avrupa Bütünleşmesinde Son Gelişmeler ve Türkiye-AB İlişkileri*, ed. Sanem Baykal vd. (Ankara: Ankara Üniversitesi Yayınları, 2018), 195.

¹⁰⁶ Koktsidis; vd., *The Western Balkan EU Accession Process and the Greek Presidency 2014*, 53.

Kaynakça

- Acer, Yücel. "EastMed Projesinde Dönüm Noktasına mı Geliniyor?" SETA Perspektif, no. 326 (Şubat 2022). <https://media.setav.org/tr/dosya/2022/02/perspektif-eastmed-projesinde-donum-noktasina-mi-geliniyor.pdf>
- Arabacı, Ahmet. "Avrupa Birliği'nde Çıkar Temsilinin Gelişimi." Uluslararası İlişkiler 5, no. 17 (Bahar 2008): 73–103.
- Arı, Tayyar. Uluslararası İlişkiler Teorileri. Gözden geçirilmiş 2. baskı. Bursa: Alfa Yayınları, 2002.
- Arsenijević, Jovana, et al. "A Crisis of Protection and Safe Passage: Violence Experienced by Migrants/Refugees Travelling along the Western Balkan Corridor to Northern Europe." Conflict and Health 11, no. 6 (2017): 1–9. <https://doi.org/10.1186/s13031-017-0107-z>
- Aydın, Mustafa. "Uluslararası İlişkilerde Yaklaşım, Teori ve Analiz." Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi 51, no. 1 (1996): 71–114.
- Bayraklı, Enes, and Kazım Keskin. "Türkiye, Almanya ve AB Üçgeninde Mülteci Krizi." SETA Analiz, no. 143 (Kasım 2015): 1–24.
- Beshku, Klodina, Orjana Mullisi. "The EU as a Reforming Power in the Western Balkan: The Case of Albania." Journal of Liberty and International Affairs 4, no. 2 (2018): 46–59.
- Brahaj, Sokol. "Arnavutluk'ta Demokratikleşme Süreci ve Avrupa Birliği'nin Yapıcı Etkileri." Yüksek Lisans tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, 2009.
- Burrows, Thomas. "Return of the Iron Curtain: Soviet-era Barbed Wire Fence Is Rebuilt in Bulgaria to Prevent Migrants Reaching Europe via New Turkish Route as Prime Minister Also Announces Plans for a Wall on Greek Border." Daily Mail, 25 Mart 2016. Erişim tarihi: 30 Mart 2019. <https://www.dailymail.co.uk/news/article-3509429/Return-Iron-Curtain-Soviet-era-barbed-wire-fence-rebuilt-Bulgaria-prevent-migrants-reaching-Europe-new-Turkish-route-Prime-Minister-announces-plans-wall-Greek-border.html>.
- CESCI Balkans. "Association." Erişim tarihi: 25 Aralık 2025. <https://www.cesci-balkans.eu/page.php?lang=en&page=association>.
- Council of the European Union. "Infographic - Connecting the EU and the Western Balkans." Erişim tarihi: 18 Temmuz 2024. <https://www.consilium.europa.eu/en/infographics/western-balkans-connectivity/>.
- De Munter, Andre. "The Western Balkans." Nisan 2025. Erişim tarihi: 14 Kasım 2025. https://www.europarl.europa.eu/ftu/pdf/en/FTU_5.5.2.pdf.
- Demirtaş, Birgül. "AB'nin Dönüştürücü Gücü ve Batı Balkanlarda Demokratikleşme Süreci: Başarılanlar ve Başarısızlar." İçinde Hukuki, Siyasi ve İktisadi Yönleriyle Avrupa Bütünleşmesinde Son Gelişmeler ve Türkiye-AB İlişkileri, editör Sanem Baykal vd., 195–218. Ankara: Ankara Üniversitesi Yayınları, 2018.
- Dimitriadis, Iraklis. "Migrants and Undeclared Employment within the European Construction Sector: Challenging Dichotomous Approaches to Workers' Agency." Work, Employment and Society 37, no. 5 (2023): 1321–1338.
- Elsasser, Jürgen. Cihad Avrupa'ya Nasıl Ulaştı?. Çeviren Emre Ertem. İstanbul: Nesnel Yayınlar, 2008.
- Eurojust. "Cooperation Agreements." 2025. Erişim tarihi: 14 Kasım 2025. <https://www.eurojust.europa.eu/states-and-partners/third-countries/agreements-cooperation>.
- Eurojust. "Liaison Prosecutors." 2025. Erişim tarihi: 14 Kasım 2025. <https://www.eurojust.europa.eu/states-and-partners/third-countries/liaison-prosecutors>.

- European Commission, Directorate-General for Energy. “Inauguration of the Bulgaria-Serbia Gas Interconnector.” 11 Aralık 2023. Erişim tarihi: 25 Aralık 2025. https://energy.ec.europa.eu/news/inauguration-bulgaria-serbia-gas-interconnector-2023-12-11_en.
- European Commission. “Albania 2022 Report.” Commission Staff Working Document SWD(2022) 332 final. Brussels: European Commission, 12 Ekim 2022. <https://enlargement.ec.europa.eu/system/files/2022-10/Albania%20Report%202022.pdf>.
- European Commission. “Albania 2023 Report.” Commission Staff Working Document SWD(2023) 690 final. Brussels: European Commission, 8 Kasım 2023. https://enlargement.ec.europa.eu/system/files/2023-11/SWD_2023_690%20Albania%20report.pdf.
- European Commission. “Bosnia and Herzegovina 2022 Report.” Commission Staff Working Document SWD(2022) 336 final. Brussels: European Commission, 12 Ekim 2022. <https://enlargement.ec.europa.eu/system/files/2022-10/Bosnia%20and%20Herzegovina%20Report%202022.pdf>.
- European Commission. “Bosnia and Herzegovina 2023 Report.” Commission Staff Working Document SWD(2023) 691 final. Brussels: European Commission, 8 Kasım 2023. https://enlargement.ec.europa.eu/system/files/2023-11/SWD_2023_691%20Bosnia%20and%20Herzegovina%20report.pdf.
- European Commission. “Bosnia and Herzegovina 2025 Report.” Commission Staff Working Document SWD(2025) 751 final. Brussels: European Commission, 4 Kasım 2025. https://enlargement.ec.europa.eu/document/download/5d8fc547-f8f8-456f-84e3-b38998acfafd_en?filename=bosnia-and-herzegovina-report-2025.pdf.
- European Commission. “Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions: A Credible Enlargement Perspective for and Enhanced EU Engagement with the Western Balkans.” COM (2018) 65 final. Erişim tarihi: 25 Aralık 2025. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:52018DC0065>.
- European Commission. “Communication from the Commission to the European Parliament, the European Council and the Council: Third Report on the Progress Made in the Implementation of the EU-Turkey Statement.” COM(2016) 634 final. Brussels: European Commission, 28 Eylül 2016. Erişim tarihi: 25 Aralık 2025. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:52016DC0634>.
- European Commission. “Country Responsible for Asylum Application (Dublin Regulation).” Erişim tarihi: 22 Eylül 2023. https://home-affairs.ec.europa.eu/policies/migration-and-asylum/common-european-asylum-system/country-responsible-asylum-application-dublin-regulation_en.
- European Commission. “Energy Community.” Erişim tarihi: 9 Mayıs 2023. https://energy.ec.europa.eu/topics/international-cooperation/international-organisations-and-initiatives/energy-community_en.
- European Commission. “Kosovo 2018 Report.” Erişim tarihi: 25 Aralık 2025. https://www.eeas.europa.eu/sites/default/files/01._kosovo_report_2018_0.pdf.
- European Commission. “Kosovo 2019 Report.” Commission Staff Working Document SWD(2019) 216 final. Brussels: European Commission, 29 Mayıs 2019. https://enlargement.ec.europa.eu/document/download/85bb4cd1-fbe1-47b3-8914-7f606f1ede37_en?filename=20190529-kosovo-report.pdf.
- European Commission. “Kosovo 2023 Report.” Commission Staff Working Document SWD(2023) 692 final. Brussels: European Commission, 8 Kasım 2023.

- https://enlargement.ec.europa.eu/system/files/2023-11/SWD_2023_692%20Kosovo%20report_0.pdf.
- European Commission. "Montenegro 2019 Report." Commission Staff Working Document SWD(2019) 217 final. Brussels: European Commission, 29 Mayıs 2019.
https://enlargement.ec.europa.eu/document/download/e5f886d9-191e-46fc-aac8-3fd7912735f8_en?filename=20190529-montenegro-report.pdf.
- European Commission. "Montenegro 2022 Report." Commission Staff Working Document SWD(2022) 335 final. Brussels: European Commission, 12 Ekim 2022.
<https://enlargement.ec.europa.eu/system/files/2022-10/Montenegro%20Report%202022.pdf>.
- European Commission. "Montenegro 2023 Report." Commission Staff Working Document SWD(2023) 694 final. Brussels: European Commission, 8 Kasım 2023.
https://enlargement.ec.europa.eu/document/download/e09b27af-427a-440b-a47a-ed5254aec169_en?filename=SWD_2023_694%20Montenegro%20report.pdf.
- European Commission. "Montenegro 2025 Report." Commission Staff Working Document SWD(2025) 754 final/2. Brussels: European Commission, 4 Kasım 2025.
https://enlargement.ec.europa.eu/document/download/9ae69ea7-81d6-4d6a-a204-bd32a379d51d_en?filename=montenegro-report-2025.pdf.
- European Commission. "North Macedonia 2022 Report." Commission Staff Working Document SWD(2022) 337 final. Brussels: European Commission, 12 Ekim 2022.
https://enlargement.ec.europa.eu/document/download/48ba61f0-41ae-4cff-9517-29fac190f4bd_en?filename=North%20Macedonia%20Report%202022.pdf.
- European Commission. "North Macedonia 2023 Report." Commission Staff Working Document SWD(2023) 693 final. Brussels: European Commission, 8 Kasım 2023.
https://enlargement.ec.europa.eu/system/files/2023-11/SWD_2023_693%20North%20Macedonia%20report.pdf.
- European Commission. "Serbia 2018 Report." Commission Staff Working Document SWD(2018) 152 final. Strasbourg: European Commission, 17 Nisan 2018.
https://enlargement.ec.europa.eu/document/download/377c86c1-1cb6-49ca-8549-e40be2308643_en?filename=20180417-serbia-report.pdf.
- European Commission. "Serbia 2019 Report." Commission Staff Working Document SWD(2019) 219 final. Brussels: European Commission, 29 Mayıs 2019.
https://enlargement.ec.europa.eu/document/download/d4942ea8-7af6-47ab-9db0-b081190fe9b0_en?filename=20190529-serbia-report.pdf.
- European Commission. "Serbia 2022 Report." Commission Staff Working Document SWD(2022) 338 final. Brussels: European Commission, 12 Ekim 2022.
<https://enlargement.ec.europa.eu/system/files/2022-10/Serbia%20Report%202022.pdf>.
- European Commission. "Serbia 2023 Report." Commission Staff Working Document SWD(2023) 695 final. Brussels: European Commission, 8 Kasım 2023.
https://enlargement.ec.europa.eu/system/files/2023-11/SWD_2023_695_Serbia.pdf.
- European Commission. "Serbia 2025 Report." Commission Staff Working Document SWD(2025) 755 final. Brussels: European Commission, 4 Kasım 2025.
https://enlargement.ec.europa.eu/document/download/6e68ce26-b95b-48e1-921a-c60c12da8f00_en?filename=serbia-report-2025.pdf.
- European Commission. "Strategic Dependencies and Capacities." Commission Staff Working Document SWD (2021) 352 final. Mayıs 2021. Erişim tarihi: 27 Aralık 2025.
https://commission.europa.eu/system/files/2021-05/swd-strategic-dependencies-capacities_en.pdf.

- European Commission. "Western Balkans." Erişim tarihi: 22 Şubat 2023.
https://policy.trade.ec.europa.eu/eu-trade-relationships-country-and-region/countries-and-regions/western-balkans_en.
- European External Action Service. "Albania and FRONTEX Launch the First Ever Joint Operation Outside EU." 21 Mayıs 2019. Erişim tarihi: 25 Aralık 2025.
https://www.eeas.europa.eu/node/62894_en.
- European Parliament. "Parliamentary Question E-000650/2016." Answer given by Dimitris Avramopoulos on behalf of the Commission, 24 Ağustos 2016. Erişim tarihi: 4 Ekim 2023. https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/E-8-2016-000650-ASW_EN.html?redirect#def2.
- Europol. "Agreements & Working Arrangements." 28 Şubat 2023. Erişim tarihi: 21 Eylül 2023. <https://www.europol.europa.eu/partners-collaboration/agreements>.
- Europol. "The Trade in Illegal Firearms and Explosives." Erişim tarihi: 25 Aralık 2025.
<https://www.europol.europa.eu/crime-areas/trade-in-illegal-firearms-and-explosives>.
- Europol. EU Drug Markets Report 2019. Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2019.
https://www.europol.europa.eu/cms/sites/default/files/documents/drug_markets_report_2019_pdf.pdf.
- Eurostat. "Intentional Homicide and Sexual Offences by Legal Status and Sex of the Person Involved." 23 Nisan 2025. Erişim tarihi: 25 Aralık 2025.
https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/crim_hom_soff/default/table?lang=en.
- Eurostat. "Physical Imports and Exports - Statistics Explained." Erişim tarihi: 27 Aralık 2025.
https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Physical_imports_and_exports.
- Eurostat. "Prison Statistics." Nisan 2025. Erişim tarihi: 14 Kasım 2025.
https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/images/2/22/2025_prison_statistics_2.xlsx.
- Gherasim, Cristian. "Youth migration 'costing West Balkans up to €5.5bn a year'." EUobserver, 21 Eylül 2021. Erişim tarihi: 25 Aralık 2025.
<https://euobserver.com/rule-of-law/152967>.
- Greiger, Alice. "Outsourcing Migration Management: The Role of the Western Balkans in the European Refugee Crisis." Migration Policy Institute, 17 Ağustos 2017. Erişim tarihi: 29 Temmuz 2024. <https://www.migrationpolicy.org/article/outsourcing-migration-management-western-balkans-europes-refugee-crisis>.
- Karadağ, Cüneyt. "Almanya: Batı Balkan Ülkelerinin AB Yolunda Desteklenmesi Jeopolitik Zorunluluk Haline Geldi." Anadolu Ajansı, 4 Mart 2024. Erişim tarihi: 25 Aralık 2025. <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/almanya-bati-balkan-ulkelerinin-ab-yolunda-desteklenmesi-jeopolitik-zorunluluk-haline-geldi/3154558>.
- Knutsen, Torbjørn L. Uluslararası İlişkiler Teorisi Tarihi. İstanbul: Açılım Kitap, 2006.
- Kule, Dhori, Ahmet Mançellari, Harry Papapanagos, Stefan Qirici ve Peter Sanfey. "The Causes and Consequences of Albanian Emigration during Transition: Evidence from Micro Data." Department of Economics Discussion Paper No. 0004. Canterbury: University of Kent, Department of Economics, 2000.
<https://www.econstor.eu/bitstream/10419/105543/1/0004.pdf>.
- MARRI. "About Us." Erişim tarihi: 15 Şubat 2024. <http://marri-rc.org.mk/about-us/>.
- Morgenthau, Hans J. Uluslararası Politika. Çeviren Baskın Oran ve Ünsal Oskay. Cilt 1. Ankara: Türk Siyasi İlimler Derneği Yayınları, 1970.
- Naseva, Gala. "Youth Unemployment in the Western Balkans Is Fuelling Europe's Highest Emigration Rate." Erişim tarihi: 14 Kasım 2025. <https://theloop.ecpr.eu/youth-unemployment-in-the-western-balkans-is-fuelling-europes-highest-emigration-rate/>.

- OECD. Labour Migration in the Western Balkans: Mapping Patterns, Addressing Challenges and Reaping Benefits. OECD Publishing, 2022. Erişim tarihi: 5 Mart 2023. <https://www.oecd.org/south-east-europe/labour-migration-western-balkans.htm>.
- Paszkiwicz, Jędrzej. "Regional Cooperation in Western Balkans: A View from Inside the European Union. The Premises and Obstacles." Süleyman Demirel Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi, no. 2 (Ocak 2009): 149–62.
- Sibian, Ionut. "Opinion of the European Economic and Social Committee on 'Youth Policy in the Western Balkans as part of the Innovation Agenda for the Western Balkans'." Official Journal of the European Union C 443 (22 Kasım 2022): 46–51.
- Stanković, Dušan. Little Black Book of Organized Crime Groups in Western Balkans. Belgrade: Belgrade Centre for Security Policy, 2022. Erişim tarihi: 25 Aralık 2025. <https://radar.bezbednost.org/wp-content/uploads/2022/10/Little-black-book-1.pdf>.
- TheGlobalEconomy.com. "Political Stability - Country Rankings." Erişim tarihi: 16 Kasım 2025. https://www.theglobaleconomy.com/rankings/wb_political_stability/.
- TurkStream. "Türk Akımın Sağladığı Yararlar." Erişim tarihi: 25 Aralık 2025. <https://turkstream.info/tr/project/benefits/>.
- United Nations Office on Drugs and Crime. UNODC Regional Programme for South Eastern Europe, 2020-2023. Vienna: UNODC, 2019. https://www.unodc.org/documents/southeasterneurope//UNODC_SEE_RP_27-11-2019_final.pdf.
- United Nations Office on Drugs and Crime. Measuring Organized Crime in the Western Balkans. Vienna: UNODC, 2020. https://www.unodc.org/cld/uploads/res/bibliography/2020/measuring_organized_crime_in_the_western_balkans_html/Measuring-OC-in-WB.pdf.
- United Nations. Crime and its Impact on the Balkans. Vienna: United Nations Office on Drugs and Crime, 2008. https://www.unodc.org/documents/data-and-analysis/Balkan_study.pdf.
- Waltz, Kenneth N. İnsan, Devlet ve Savaş: Teorik Bir Analiz. Çeviren Enver Bozkurt, Selim Kanat ve Serhan Yalçın. Ankara: Asil Yayın, 2009.
- Wright, Quincy. "Realism and Idealism in International Politics." World Politics 5, no. 1 (October 1952): 116–28.
- "Bosna Hersek AB Yolculuğuna Başlıyor." CNN Türk, video, 13 Mart 2024. Erişim tarihi: 25 Aralık 2025. <https://www.cnnturk.com/video/dunya/bosna-hersek-ab-yolculuguna-basliyor-2095154>.
- "Comply or Close." Erişim tarihi: 22 Şubat 2023. <https://www.complyoreclose.org/>.
- "Macron, Balkanları AB'ye Almayacaklarını ama Rusya ve Türkiye'ye Kaymalarına da İzin Vermeyeceklerini Söyledi'." Anlatılanın Ötesi, 20 Nisan 2018. Erişim tarihi: 25 Aralık 2025. <https://anlatilaninotesi.com.tr/20180420/macron-balkanlari-ab-almayacaklarini-rusya-turkiye-1033109681.html>.
- "Reka: Gençlerin Göç Etmelerini Engellemek İçin Çalışacağım." Yeni Balkan, 8 Nisan 2019. Erişim tarihi: 25 Aralık 2025. <https://www.yenibalkan.com/haber/reka-genclerin-goc-etmelerini-engellemek-icin-calisacagim-16619.html>.
- "Russia, Serbia Agree €2.1bn South Stream Construction Deal." RT, 9 Temmuz 2014. Erişim tarihi: 25 Aralık 2025. <https://www.rt.com/business/171152-russia-serbia-south-stream/>.
- "West & Russia Battle for Control over Balkans Gas Corridors." The Peninsula, 16 Temmuz 2017. Erişim tarihi: 25 Aralık 2025. <https://thepeninsulaqatar.com/article/16/07/2017/West-Russia-battle-for-control-over-Balkans-gas-corridors>.
- Eurostat.

European Commission, Statistics.
Instat- Republika e Shqipërisë Instituti i Statistikave.